

LAPIN MAAKUNTAMUSEO –
MUSEOTOIMEEN LIITTYVIÄ NÄKEMYKSIÄ
JA KOKEMUKSIA VUONNA 2018

ANNI KOSKELA
OULUN YLIOPISTO
Kulttuuriantropologia

*Lämpimät kiitokset Lapin maakuntamuseolle
tämän tutkielman mahdollistamisesta.*

Sisällysluettelo

1. Johdanto	3
1.1 Tutkimuskohde	3
1.2. Tutkimuskysymykset	4
2. Tutkimusprosessi ja teoreettinen lähestymistapa.....	6
2.1. Tutkimusprosessi ja -aineisto.....	6
2.2. Kontekstuaalisen oppimisen malli	9
3. Museovierailu	13
3.1 Miksi museoissa käydään?	13
3.2. Mitä museoissa tehdään?	17
4. Lapin maakuntamuseo.....	22
4.1. Vierailijat	24
4.2. Vierailijoiden tarpeet ja museokokemukset	26
4.3. Näyttelytyön suunnittelu, periaatteet ja toteutus.....	30
5. Yhteenveto	33
Lähdeluettelo	35

1. Johdanto

1.1 Tutkimuskohde

Lapin maakuntamuseo on Rovaniemellä sijaitseva Lapin historiaa, luontoa ja kulttuuria esittelevä museo, jossa näyttelytyön lisäksi tehdään mm. myös neuvonta- kokoelma- ja tutkimustyötä. Museo sijaitsee Arktisen keskuksen rinnalla tiedekeskus Arktikumissa. Molemmilla tahoilla on rakennuksessa näyttelyt, joihin pääsee samalla pääsylipulla. Vierailukokemus useimmille vierailijoille on siis yhdistetty vierailu sekä Arktiseen keskuksen että Lapin maakuntamuseoon, eikä vierailija välttämättä tiedä näiden kahden eroa: vierailun varsinaisena kohteena onkin useimmiten Arktikum. Näistä seikoista huolimatta oma tutkimukseni keskittyy Lapin maakuntamuseon toimintaan, koska se oli tutkimustani mahdollistava taho. Tutkimusta tehdessäni pyrin ottamaan edellä mainitut seikat kuitenkin huomioon, ja kysymyslomakkeissa ja haastatteluissa olen selventänyt, mitä näyttelytiloja tarkoitin.

Museo on vuonna 1975 toimintansa aloittanut alueellinen keskusmuseo, joka siirtyi Lappia-talosta Arktikum-rakennukseen vuonna 1992, jonka toimialue käsittää yhteensä kaksitoista Lapin alueen kuntaa. Perusnäyttely *Pohjoisen Keinot* esittelee Lapin alueen historiaa, elinkeinoja, kulttuuria ja luontoa.¹ Toimintakertomuksessa museon tehtäviä kuvaillaan näin: ”Museon perustehtävä on toimialueen historiaan ja luontoon liittyvän aineellisen ja henkisen kulttuuriperinnön suunnitelmallinen keruu, tallennus, tutkimus ja esittely. Museon kokoelma/tallennustehtäviin lukeutuu valtakunnallisen jaottelun mukaan myös seuraavat aihepiirit: Toinen maailmansota Lapissa, Lapin jälleenrakennusaika, Petsamo ja Kuolajärvi, Lapin matkailu ja lappilainen identiteetti.” (Alariesto 2017: 3). Kesällä 2018 museossa työskenteli 11 vakituista työntekijää, joihin lukeutui mm. museoamanuensseja, opasvalvojia, museonjohtaja, valokuvaaja sekä museomestari. Näyttelyt syntyvät museossa tämän kokoonpanon sekä ulkopuolisten yhteistyötahojen työn panoksena. Vierailijoita museo

¹ *Lapin maakuntamuseo* (2019). Rovaniemen kaupunki. Viitattu 27.1.2019

<https://www.rovaniemi.fi/fi/Palvelut/Kulttuuripalvelut/Museot/Lapin-maakuntamuseo>

houkutteli vuonna 2017 yli 107 000 joulusesongin ollessa etenkin turistien osalta kiireisintä ja suosituinta aikaa (Museonjohtaja). Kävijäkunta on monimuotoinen mm. iän ja kansalaisuuden osalta. Arktikum on merkittävä ja tunnettu kohde Rovaniemellä niin paikallisille kuin matkailijoillekin, mikä ilmenee muun muassa kävijäkunnan ja museotyön laajuudessa sekä vierailijoiden kuvauksissa:

”Tämän rakennuksen tulo on suurtapahtuma Rovaniemen historiassa nyt jo. Siis 1992. -- Minusta sillä tavalla, et joka Rovaniemeen haluaa esimerkiksi tutustua, niin Rovaniemi-sali antaa erinomaisen hyvän kuvan.” – Museonystävä 1

”Niin, voi sanoa, että kodilta tuntuu, kun tulee tänne.” – Museonystävä 2

1.2. Tutkimuskysymykset

Tein touko- ja kesäkuun 2018 aikana kävijätutkimuksen Lapin maakuntamuseossa Rovaniemellä. Tavoitteenani oli kartoittaa museon vierailijoita ja selvittää millaisia kokemuksia, odotuksia, tavoitteita ja parannusehdotuksia heillä on. Lisäksi halusin tietää museotoiminnan taustalla vaikuttavia periaatteita ja tekijöitä. Olennaista oli myös selvittää museon henkilökunnan käsityksiä museon kävijöistä ja näiden tarpeista, sillä näillä käsityksillä on ratkaiseva vaikutus näyttelytoimintaan. Museohenkilökunnan oletukset vierailijoista vaikuttavat esimerkiksi siihen, miten aiheita käsitellään ja mitä näyttelyelementtejä pidetään tarpeellisina haluttujen viestien välittämiseen. Tein kävijätutkimuksen kulttuuriantropologian maisterivaiheen syventävien opintojen harjoittelutyönä sekä lähtökohdaksi ja perustaksi tälle kandidaatintutkielmalle. (Koskela 2018)

Tässä tutkielmassa käsittelen museoiden ja vierailijoiden välistä suhdetta. Keskeisinä tutkimuskohteinani ovat museokävijöiden tarpeet ja vierailukokemukset sekä museoammattilaisten käsitykset työnsä periaatteista. Tarkastelen sitä, miten museoammattilaiset näkevät yleisönsä ja miten nämä käsitykset vaikuttavat näyttelyiden suunnitteluun ja toteutukseen. Selvitän siis vierailukokemuksiin vaikuttavia tekijöitä niin vierailijan kuin ammattilaisen näkökulmista. Tutkimusnäkökulmani lähtökohtana on

kontekstuaalisen oppimisen malli, jonka avulla analysoin ja tulkitseen aineistoani. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Miksi museoissa käydään ja mitä niissä koetaan?
2. Millaisia kokemuksia ja käsityksiä museohenkilökunnalla on vierailijoistaan, ja miten nämä käsitykset vaikuttavat heidän työhönsä?

Pyrin vastaamaan näihin kysymyksiin Lapin maakuntamuseossa tekemäni kävijätutkimuksen aineiston pohjalta. Lisäksi tarkastelen tutkielmassani, missä määrin vierailijoiden kokemukset ja henkilökunnan näkemykset kohtaavat ja vastaavat toisiaan.

Tavoitteenani on siis tässä tutkielmassa tuoda yhteen museovierailijoiden kokemukset sekä museohenkilökunnan tekemä työ ja siihen vaikuttavat käsitykset, oletukset sekä tavoitteet. Museoiden instituutiona täytyy saadakseen rahoitusta toiminnan ylläpitämiseksi todistaa, että museotyö on olennaista ja tärkeää niin paikallisyhteisöille kuin laajemmalle yhteiskunnallekin. Tämän vuoksi heidän täytyy olla tietoisia siitä, keitä heidän vierailijansa ovat ja mitä he museolta haluavat ja tarvitsevat. Perinteisesti museon rooliksi on katsottu kansan sivistäminen, mikä edelleen on varteenotettava ja mielekäs tehtävä. Tätä sivistystehtävää on kuitenkin kannattavaa pohtia tarkemmin: Mistä aiheista erilaiset kävijät haluavat oppia ja millä tavoin? Mitä asioita, näkökulmia ja lähestymistapoja kävijät pitävät olennaisina itselleen, omalle tai läheistensä elämälle ja identiteetille? Mitä museoissa tehdään ja koetaan oppimisen lisäksi? Kun museot ovat tietoisia näistä seikoista, ne voivat mukauttaa toimintaansa yleisöilleen sopivaksi. Tarkoitukseni ei kuitenkaan ole kirjoittaa eräänlaista museoammattilaisen opaskirjaa, vaan pohtia museovierailijien syitä ja merkityksiä myös laajemmassa merkityksessä. Päätös lähteä museoon sekä siellä koetut asiat eivät nimittäin koskaan kumpua pelkästään museosta itsestään, vaan näihin asioihin vaikuttavat monet henkilökohtaiset, sosiaaliset, yhteiskunnalliset, kulttuuriset sekä fyysiset seikat (Falk & Dierking 2012).

2. Tutkimusprosessi ja teoreettinen lähestymistapa

Tutkimusaineistoa kerätessäni sain kasaan runsaan määrän sekä laadullista että määrällistä dataa niin museon vierailijoiden kokemuksista kuin sen henkilökunnan näkemyksistä ja työstä. Tätä aineistoa analysoidakseni ja eritelläkseni olen valinnut tutkimustyökalukseni John H. Falkin ja Lynn D. Dierkingin teoksessa *The Museum Experience Revisited* (2012) esitellyn museovierailun teoreettisen mallin, jonka olen kääntänyt suomeksi kontekstuaalisen oppimisen malliksi². Omaa tutkimusaineistoa käsitellessäni aion hyödyntää tätä mallia soveltuviin kohtiin, sillä koen sen hyödylliseksi apuvälineeksi museovierailun eri ulottuvuuksia analysoitaessa. Tässä kappaleessa avaam tutkimukseni kulkua, tutkimusmenetelmiäni, valitsemaani lähdekirjallisuutta sekä kontekstuaalisen oppimisen mallia. Luvun lopuksi käsittelen mallin soveltamista mahdollisten vierailusyiden ja museokokemusten tarkasteluun. Pohdin sitä, millä tavalla eri kontekstit vaikuttavat päätökseen lähteä museoon ja miten ne ovat läsnä vierailun aikana sekä sen jälkeen. Keskeinen tavoitteeni on selkeyttää mallin toimintaa ja sen soveltamista yleisellä tasolla. Tulevissa omaa tutkimusaineistoani käsittelevissä kappaleissa tämä malli on läsnä työkaluna tutkimusaineiston analysoinnissa ja erittelemisessä.

2.1. Tutkimusprosessi ja -aineisto

Tutkimusta tehdessäni olin suorittamassa työharjoittelua Lapin maakuntamuseolla, eli olin siis osana museon henkilökuntaa. Tämä asema salli minulle vapaan pääsyn sekä näyttelyihin että henkilökunnan tiloihin. Lisäksi informanttien saamista helpotti se, että henkilökunnan jäsenenä minulla oli oikeus kutsua museoon vierailijoita, jotka pääsivät katsomaan näyttelyitä maksutta. Tämä myös vaikutti tutkimustuloksiin: useat kävijät mainitsivat yhdeksi vierailusyyksi

² Englanniksi: The Contextual Model of Learning

ilmaisen sisäänpääsyn. Työni puolesta sain vapaasti kulkea näyttelyissä tarkkailemassa vierailijoita sekä osallistua henkilökunnan palavereihin. Tutkimuksen tekemisen lisänä olleet muut työtehtäväni, kuten näyttelyavajaisten järjestäminen ja tekstien oikolukeminen, sallivat minun oppia, mitä museossa tapahtuu kulissien takana. Koska olin osa museon työyhteisöä, ympärilläni keskusteltiin vapaasti museon asioista, ja niitä myös kerrottiin minulle. Tämä tutkijapositio mahdollisti laajan ja kattavan kokonaiskuvan hahmottamisen Lapin maakuntamuseon toiminnasta. Koska olin kuitenkin pääasiallisesti ulkopuolisen tutkijan roolissa, minulla ei ollut intressejä sen suhteen, millaisia tutkimustuloksistani tulee. En siis esimerkiksi pyrkinyt tutkimuksessani saattamaan museota positiiviseen valoon, vaan pyrkimykseni oli kerätä mahdollisimman puolueettomasti todenmukaista tietoa, joka voisi olla hyödyksi sekä museon toiminnalle että omalle tutkielmalleni.

Tutkimusraporttia varten hyödynsin etnografista menetelmää laadullisen aineiston keräämiseen. Tein yhteensä yhdeksän haastattelua, joista kahdeksan kasvotusten ja yhden sähköpostitse (liitteet 1 – 4). Yksi haastattelu oli parihaastattelu. Haastateltavien joukkoon kuului seitsemän museon asiakasta sekä kolme työntekijää. Haastateltavien koostumus on iän sekä museon käytön puolesta monimuotoinen: asiakkaista osa oli museon aktiivikäyttäjiä, kun taas toiset olivat ensikertavierailijoita, ja iät vaihtelivat suuresti; nuorin haastateltava oli 23-vuotias ja vanhimmat olivat eläkeikäisiä. Kaikki haastateltavat olivat suomalaisia. Työntekijöihin lukeutui museonjohtaja, näyttelyamanuenssi sekä yksi opasvalvoja. Näiden henkilöiden tehtävät vaihtelivat suuresti keskenään, muun muassa sen mukaan, että toiset olivat vastuussa näyttelyiden suunnittelemisesta ja toiset tekemisissä asiakkaiden kanssa.

Lisäksi tein kesällä 2018 osallistavaa havainnointia museon näyttelytiloissa sekä useissa museon henkilökunnan palaverissa yhteensä noin kahdeksan tuntia. Näyttelytiloissa keskityin museon vierailijoiden erilaisiin kokoonpanoihin sekä käytökseen. Tarkkailin myös sitä, mihin asioihin kiinnitetään eniten huomiota, miten näyttelyitä luetaan ja minkälaisia vierailijoiden kulkusuunnat ovat. Tarkkailin näyttelytiloja myös kiertämällä niissä itse ja pohtimalla omaa kokemustani. Tallensin näyttelyä valokuvaamalla ja kirjoittamalla muistiinpanoja. Henkilökunnan näyttelysuunnittelu- ja viikkopalaverissa keskityin kuuntelemaan sitä, millä tavalla vierailijat otetaan huomioon näyttelyitä suunniteltaessa. Halusin tietää, miten vierailijakokemusten pohtiminen näkyy näyttelyn käytännön asioiden pohtimisessa. Sen lisäksi palaverissa kävi ilmi museon laajempia tavoitteita vierailijoidensa suhteen. Mitä vierailijoiden halutaan oppivan ja tietävän? Minkälaiden asioiden uskotaan

tekevän näyttelyvierailusta elämyksellisen ja vaikuttavan? Mitä vierailusta halutaan jäävän vierailijalle käteen?

Tätä aineistoa täydensin kyselylomakkeita hyödyntäen (Liitteet 5 – 6). Lomakkeita ja vastauslaatikoita sijoitin kolmeen kohtaan näyttelytiloissa, missä ne olivat vierailijoiden täytettävänä aikavälillä 9. – 22.5.2018, eli hieman alle kahden viikon ajan. Yhteensä sain vastauksia 63 kappaletta. Näytteen suuruuteen ja laatuun vaikuttaa ratkaisevasti ajankohta: toukokuu on museon hiljaisinta aikaa varsinkin turistien osalta. Olisin saanut hyvin erilaisia vastauksia esimerkiksi joulukuussa, joka lienee museon kiireisin kuukausi. Lomakkeiden tavoitteena oli saada tietoa kävijäkunnan koostumuksesta, ja tärkeitä tekijöitä olivat mm. ikä, sukupuoli, etnisyys (onko vierailija suomalainen vai ulkomaalainen), koulutustaso, sekä syy vierailulle. Lomakkeissa oli suljettuja kysymyksiä, mielipideasteikkoa hyödyntäviä kysymyksiä ja avoimia mielipidekysymyksiä liittyen vierailukokemukseen sekä mahdollisiin parannusehdotuksiin. Kävijäkunnan koostumuksen lisäksi oli siis myös tärkeää selvittää, mistä vierailijat pitivät ja mistä eivät, miksi he tulivat museoon sekä mitä he siellä ollessaan oppivat.

Keräämäni aineiston perusteella kirjoitin museon henkilökunnalle tutkimusraportin, johon sisällytin myös suosituksia ja ehdotuksia toiminnan tulevaisuudelle (Koskela 2018). Raportissa nostin esille tutkimusaineistoissa toistuvia teemoja, kuten vierailijoiden toiveita, parannusehdotuksia ja kritiikkiä. Käsittelin myös kyselyyn vastanneen ryhmän koostumusta, josta erittelin museolle niin sanotun tyypillisen vierailijan. Tutkimuksen tuloksia esittelin myös koko henkilökunnalle harjoittelujaksoni lopuksi. Tutkimusraportissa esille nousseita asioita tarkastelen myös tässä tutkielmassa.

Tutkielmalle keskeiset lähdekirjallisuusteokset ovat *The Museum Experience Revisited* (John H. Falk & Lynn D. Dierking 2012), sekä museotyön opaskirja *Näyttelyviestintä* (Jaana af Hällström 2011). Ensimmäisessä teoksessa esitellään museovierailun teoreettinen malli, joka koostuu henkilökohtaisesta, sosiokulttuurisesta ja fyysisestä kontekstista. Tarkastelen aineistossani nousevia museovierailukokemuksia tämän mallin avulla, ja hyödynnän sitä soveltuviin osiin. Jälkimmäisessä teoksessa puolestaan paljastuu seikkoja, joita museoammattilaiset ja –tutkijat pitävät olennaisina museokokemusten luomisen sekä vierailijoiden huomioon ottamisen kannalta. Oma tutkimusaineistoni vastaa siis ensisijaisesti kysymyksiin Lapin maakuntamuseon asiakkaiden vierailusyistä, kokemuksista ja tarpeista sekä henkilökunnan näkemyksistä, työnsä tavoitteista ja toteutuksesta. Siinä missä tämä

aineisto on käytännönläheistä, niin lähdekirjallisuus puolestaan keskittyy enemmän museotyön teoriaan, ja etenkin *The Museum Experience Revisited* käsittelee aihetta tieteellisemmästä näkökulmasta ja pyrkii muodostamaan teoreettista mallia museovierailusta. Molempia aineistoja hyödyntämällä pyrin luomaan kokonaisvaltaisen ja monipuolisen katsauksen museovierailun maailmaan niin vierailijan kuin museoammattilaisenkin näkökulmia tarkastelemalla.

2.2. Kontekstuaalisen oppimisen malli

Teoksessaan *The Museum Experience Revisited* (2012) John H. Falk ja Lynn D. Dierking uudistavat jo aiemmassa kirjassaan *The Museum Experience* (1992) esittelemäänsä museovierailun teoreettista mallia, jota he kutsuvat kontekstuaalisen oppimisen malliksi. Tämän mallin mukaan museovierailu koostuu fyysisestä, henkilökohtaisesta sekä sosiokulttuurisesta kontekstista. Itse vierailun aikana nämä kontekstit ovat tiukasti yhteydessä toisiinsa ja ne ovat eroteltavissa vain analyttisesti. Niitä erittelemällä voidaan kuitenkin tarkastella, miten museovierailukokemus rakentuu, ja mitkä asiat siihen vaikuttavat. (Falk & Dierking 2012) Falk ja Dierking käsittelevät teoksessaan useita museovierailuista tehtyjä tutkimuksia. On kuitenkin huomattavaa, että teoksessa museon määritelmä kattaa varsinaisten “perinteisten” museoiden, kuten taide- ja historiamuseoiden lisäksi myös akvaariot sekä eläintarhat. Mielestäni määritelmä on oikeutettu, koska kaikki edellä mainitut instituutiot jakavat tiettyjä olennaisia vierailukokemukseen liittyviä ominaispiirteitä: näyttelytoiminta, pyrkimys julkiseen tiedonjakamiseen sekä oheispalvelut, kuten kaupat ja ravintolat. Lisäksi kaikki kontekstit ja niiden vuorovaikutus ovat havaittavissa kaikissa näissä instituutioissa.

Vieraillessaan museossa itse kukin tuo sinne mukanaan kaiken, mitä tämä on aiemmin oppinut ja kokenut. Hän katselee ja on kanssakäymisessä näyttelyiden kanssa mielenkiinnonkohteidensa ohjaamana. Henkilökohtainen konteksti on siis jokaiselle vierailijalle ainutlaatuinen identiteetistä, koetuista ja opituista asioista, kehitystasosta, mielenkiinnonkohteista sekä asenteista koostuva synteesi. Vierailukokemusta muovaavat aiemmat tiedot, kokemukset ja käsitykset museoista sekä niiden käyttämisestä ja lukemisesta

niin yleisellä tasolla kuin myös museokohtaisesti. Vierailijan omat mielenkiinnonkohteet ja tarpeet ohjaavat sitä, mihin kävijä kiinnittää eniten huomiota ja minkä asioiden parissa tämä viettää eniten aikaa. Yksilölliset oppimistavat määrittävät sen, miten tietoa omaksutaan ja mitä tiedonvälityksen menetelmiä suositetaan. (Falk & Dierking 2012: 27) Jotkin vierailijat käyttävät esimerkiksi paljon aikaa näyttelytekstien lukemiseen, kun taas toiset katselevat mieluummin videoita tai kuuntelevat ääniopastusta.

Muotoutuessaan julkisiksi instituutioiksi 1800-luvulla museot alkoivat kehittää tekniikoita hallitsemaan suurten väkijoukkojen käytöstä (Bennett 1995: 78 – 80). Tällä pyrittiin myös ohjaamaan työväenluokan käytöstä arvokkaampaan suuntaan mm. kieltämällä näyttelyesineiden koskeminen ja ruoan syöminen näyttelytiloissa sekä valvomalla pukeutumista. Lisäksi työväenluokan toivottiin oppivan hillittyä ja arvokasta käytöstä imitoimalla yläluokan tapoja. (Bennett 1995: 130 – 133) Nämä käytöskoodit eivät ole aikojen saatossa museoista hävinneet, ja niiden hallinta on edelleen osa museovierailukokemusta. Tämä voi herättää kokemattomassa vierailijassa epävarmuuden tunteita. Omassa tutkimuksessani esille nousi erityisesti hämmentyneisyyttä kulkusuunnista ja museon lukemisesta. Kävijöille oli epäselvää, mihin suuntaan heidän pitäisi kulkea ja missä järjestyksessä näyttelyelementtejä pitäisi katsella ja millä tavalla. (Koskela 2018)

Sosiokulttuurinen konteksti käsittää vierailijan oman kulttuurisen ja sosiaalisen taustan, museoinstituution kontekstin sekä sosiaalinen kanssakäyminen museon sisällä. Kävijän kulttuuriset lähtökohdat ja sosioekonominen asema vaikuttavat esimerkiksi siihen, mitä kieltä hän ymmärtää ja millaisia käsityksiä hänellä on museosta. Museohenkilökunta puolestaan tekee esillepanoon, säilyttämiseen ja viestintään liittyviä päätöksiä, jotka perustuvat heidän kulttuurisiin arvoihinsa ja käsityksiinsä. On myös tärkeää muistaa, että näitä päätöksiä tehdään yleensä työryhmässä, jossa on oma valintoja sääntelevä kulttuurinsa. Sosiaalinen kanssakäyminen on museossa lähes väistämätöntä: jopa yksin vierailevat henkilöt tulevat todennäköisesti kasvokkain lipunmyyjien, vartioiden sekä toisten vierailijoiden kanssa. Museovierailuun vaikuttaa myös ratkaisevasti museon täyttöaste ja muiden vierailijoiden käytös. Tähän kuuluvat myös kulttuuriset käsitykset museoista. Yleinen museoihin liittyvä kulttuurinen ilmapiiri ja se, arvostetaanko museoita instituutioina jossakin yhteisössä, vaikuttanee ratkaisevasti siihen, käyvätkö sen yhteisön jäsenet museoissa, ja mitä he kokevat niissä käydessään. (Falk & Dierking 2012: 27–28, 64–80) Esimerkiksi useissa alkuperäiskansayhteisöissä museoihin yhdistyy usein pitkä, kolonialismin värittävä kivulias historia, sillä huomattava osa länsimaisten museoiden kokoelmista on alkujaan ryöstetty

alkuperäiskansoilta (Hoerig 2010). Koska monille alkuperäiskansoille heidän esineistöään esittelevät museot koetaan loukkaavina ja kulttuuriperinnön kannalta ongelmallisina, niissä ei välttämättä haluta vierailia. Tämä kolonialismin perintö on monille museoille olennainen kiistakysymys, johon on pyritty vastaamaan tekemällä yhteistyötä alkuperäisyhteisöjen kanssa. (ks. Hoerig 2010, Schultz 2011, Scott 2012)

Museon fyysinen konteksti pitää sisällään sen arkkitehtuurin ja tunnelman sekä sen sisältämät näyttelyelementit, esineet ja artefaktit. Lisäksi kaikki opasteet, tekstit ja museon oheistilat eli kahvilat, ravintolat ja käymälät ovat osa fyysistä kontekstia. Ne vaikuttavat siihen, miten museossa liikutaan ja katsellaan näyttelyesineitä. Fyysinen konteksti on myös ratkaiseva tekijä siinä, mitä tietoa vierailija omaksuu ja muistaa vierailun jälkeenkin. Se on myös yksi suurimmista tekijöistä museokävijän mukavuuden ja turvallisuudentunteen kannalta. (Falk & Dierking 2012: 28-29) Museorakennusten suuret ja avoimet tilat eivät ole sattumaa. 1800-luvulla museoinstituution alkutaipaleella rakennusten arkkitehtuuri suunniteltiin toimimaan myös massojen käytöksen hallinnan mekanismina: tarkkaillaan näyttelyesineitä ihmiset pystyvät myös tarkkailemaan toisiaan. Vaikka museoissa on järjestyksen ylläpitämiseen palkattuja vartioita, arkkitehtuuri osaltaan myös säätelee käytöstä toivottuun suuntaan. (Bennett 1995: 72 – 73) Vaikuttavat ja suurenmoiset rakenteet myös viestivät instituution ja sen yhteisön statusta. Tämä voi olla museoille ongelma, koska se helposti osaltaan erittelee yhteiskuntaluokkia: kaikki eivät tunne oloaan tervetulleeksi mahtipontiseen museorakennukseen. (Falk & Dierking 2012: 180)

Vaikka jotkin kontekstit korostuvat museovierailun eri vaiheissa muita enemmän, yleisesti ottaen kaikki kontekstit toimivat yhdessä ja ovat keskenään lähes jatkuvasti kanssakäymisessä. Tätä mallia voi soveltaa tarkastelemaan mitä tahansa museovierailua sen alusta loppuun, ja aion tarkastella kenttätyöaineistoani sen valossa. On kuitenkin tärkeää huomata, että malli tarkastelee museovierailuja vahvasti etic-näkökulmasta. Vierailijat harvoin itse puhuessaan museokokemuksistaan käsitteellistävät niitä *identiteettiin liittyvien tarpeiden* kautta, tai pohtivat sitä, miten museoarkkitehtuuri ja muut vierailijat toimivat *käytöksen hallinnan mekanismeina*. Malli ei siis kuvaa museovierailua sellaisena kuin se vierailijalle näyttäytyy. Sitä voidaan kuitenkin hyödyntää analyyttisenä työkaluna museovierailujen selittämiseen ja ymmärtämiseen. Lapin maakuntamuseolle tekemässäni tutkimuksessani tutkin ihmisten kokemuksia haastattelujen, havainnoinnin ja kyselylomakkeiden kautta. Aineistossani tämä kontekstien välinen vuorovaikutus on selkeästi havaittavissa. Havainnoidessani museon näyttelytiloja tarkkailin ja tallensin sen fyysisiä elementtejä ja

pohdin niiden merkitystä vierailukokemukselle. Tekemistäni kenttämuistiinpanoista välittyi näyttelytilojen yleinen ilmapiiri: “Näyttelytila on hämärästi valaistu, tunnelmallinen ja värimaailmaltaan tumman eläväinen. Näyttelyelementtejä ovat mm. kuvat, dioraamat, vitriinit, videot, äänet ja tekstit. Kokonaisuutena tila on maisemallinen, ja kaikkia sen osia käytetään.” (Koskela 2018). Henkilökohtainen ja sosiokulttuurinen konteksti nousee esille etenkin, kun haastatellut vierailijat kertovat syistään vierailulle:

“No, oltiin muuten vaan menossa Rovaniemelle viikonlopuksi, ja sitten, no varmaan siksi, koska sinä olit siellä töissä [naurua]. Ja sitten ku myös Pekka on kotosin Rovaniemeltä, ni siitä varmaan oli ihan kiva kans käyä.” - Vierailija 1

Vaikka kontekstit ovat tässä tutkielmassa esitelty erillisinä, on tärkeää muistaa, että ne ovat jokaisessa museovierailussa läsnä yhtenä vuorovaikutteisena kokonaisuutena. Kävijä harvoin erittelee kokemustaan itse sosiaaliseen, fyysiseen ja henkilökohtaiseen osa-alueeseen. Nämä erittelyt tapahtuvatkin vain analyttisellä tasolla, ja niiden tarkoitus on tarkastella ja ymmärtää museokokemuksia mahdollisimman kokonaisvaltaisesti.

Tarkastelen museovierailua ja omaa aineistoani kontekstuaalisen oppimismallin näkökulmasta. Tämän lähestymistavan avulla voin selkeästi eritellä, mitä museovierailuun sisältyy sitä ennen ja sen aikana. Kaikki kontekstit ovat läsnä jokaisessa museokokemuksen vaiheessa. Museovierailua edeltää päätös lähteä museoon sekä vierailun suunnitteleminen ja siihen orientoituminen. Tällöin havaittavissa on etenkin henkilökohtainen konteksti, eli aikaisemmat tiedot, kiinnostuksenkohteet, kehitystaso sekä identiteettiin liittyvät vierailumotivaatiot. Päätökseen vaikuttaa myös sosiokulttuurinen konteksti, ja etenkin kulttuuriset käsitykset ja oletukset museoista sekä potentiaalisen vierailijan oma asema yhteiskuntaluokassa. Henkilökohtainen konteksti vaikuttaa vierailuun toki myös museossa oltaessa, jolloin havaittavissa ovat myös sosiokulttuuriseen kontekstiin lukeutuvat sosiaaliset kanssakäymiset muiden vierailijoiden sekä museohenkilökunnan kanssa. Museovierailun aikana yksi kokemukseen eniten vaikuttavista tekijöistä on fyysinen konteksti, joka välittää museon viestejä, ohjaa vierailijaa ja luo tunnelmaa. Museovierailun päätyttyä sen muistamiseen ja siitä oppimiseen vaikuttavat etenkin henkilökohtainen ja sosiokulttuurinen konteksti sekä tulevat vierailut. (Falk & Dierking 2012: 26 – 30) Tarkastelen näitä asioita syvällisemmin seuraavissa luvuissa ja valotan niillä myös omaa tutkimusaineistoani.

3. Museovierailu

Museovierailu ei kata pelkästään museon sisällä tapahtuvaa toimintaa, vaan se alkaa jo museon ulkopuolella, kun vierailija tekee päätöksen lähteä museoon. Kokemus myös jatkuu vierailun jälkeen, ja sillä voi olla vaikutuksia vierailijan elämässä jopa vuosikymmeniä itse museokäynnin päätyttyä. Tässä osiossa tarkastelen teoreettisesti ja yleisellä tasolla vierailukokemusta keskittyen erityisesti mahdollisiin vierailumotivaatioihin sekä museossa koettaviin asioihin. Museovierailuun liittyvässä tutkimuskirjallisuudessa vierailijoita on luokiteltu useisiin erilaisiin tyypeihin sekä vierailumotivaatioiden että museokäyttämisen mukaan (ks. Falk & Dierking 2012, Hällström af. 2011). Käsittelen näitä vierailijatyyppejä, koska se, miksi museoon tullaan ja miten siellä käyttäytyään ovat näyttelytilojen ohella tärkeimpiä museokokemusta sääteleviä tekijöitä. Vierailumotivaatiot vaikuttavat museokokemukseen, koska ne sisältävät vierailulle asetettuja tavoitteita ja odotuksia. Samanlaisia identiteettiin liittyviä vierailusyitä jakavilla ihmisillä on usein myös samankaltaisia vierailukokemuksia (Falk & Dierking 2012: 105). Esimerkiksi Lapin luonnosta kiinnostuneelle Lapin maakuntamuseon eläindioraamat ja luontokuvat olisivat museon vetonaula, ja vierailija viettäisi eniten aikaa niiden parissa. Museokäytös puolestaan vaikuttaa siihen, mitä vierailija museossa ollessaan näkee ja kokee. Esimerkiksi kaikki tekstit tunnollisesti lukeva kävijä kokee museon hyvin eri tavalla kuin vierailija, joka kävelee museon läpi keskittyen vain yhteen tai kahteen näyttelyelementtiin.

3.1 Miksi museoissa käydään?

Museoihin päätetään lähteä yleensä vapaaehtoisesti. Tämä valinnanvapaus etenee vierailupäätöksestä myös museon sisällä tehtyihin, koettuihin ja opittuihin asioihin. Museoon lähtemisen päätökseen vaikuttaa useita identiteettiin, kulttuuriin sekä käytäntöön liittyviä syitä. Lisäksi tärkeänä tekijänä päätöstä tehtäessä ovat vierailijan ennakkokäsitykset ja -tiedot museosta. Jokaisen ihmisen päätös vieraillla museossa muodostuu siis monen eri tekijän

yhteisvaikutuksesta, jotka vaihtelevat henkilöltä toiselle. Tässä kappaleessa avaan mahdollisia motiiveja museovierailulle sekä erilaisia vierailumotiiveihin perustuvia vierailijatyyppejä. Lisäksi pohdin mahdollisia syitä sille, miksi päätös museoon menemisestä voi jäädä tekemättä. Useimmat museovierailut ovat vapaa-ajalla tapahtuvaa toimintaa. Koska vapaa-ajan viettämiseen on tarjolla lukemattomia vaihtoehtoja, museovierailun täytyy yksinkertaisesti juolahtaa mieleen vierailupäätöksen syntymiseksi. Jotta tämä tapahtuu, potentiaalisen museovierailijan täytyy nähdä museo mahdollisena paikkana omien tarpeiden ja intressien tyydyttämiseksi. Näitä tarpeita on monenlaisia ja ne usein ovat sidoksissa identiteettiin. Museokäynnin kannalta olennaisia identiteettiin liittyviä muuttujia ovat henkilökohtainen historia, tulotaso sekä koulutus. (Falk & Dierking 2012: 38 – 39, 61 – 62)

Lähes kaikkia museovierailuita osana oleva tavoite on oppia jotakin uutta. Museovierailijat tietävät museoiden olevan koulutuksellisia instituutioita, minkä vuoksi oppimistavoitetta pidetään usein jopa itsestäänselvyytenä. Museoon harvoin kuitenkaan mennään oppimaan täysin uusia, tuntemattomia asioita. Esimerkiksi turismitutkija Mark Needhamin ja John Falkin California Science Centerillä suorittaman tutkimuksen mukaan vierailijat sen sijaan haluavat vahvistaa käsityksiään asioista, jotka ovat heille jo jollain tasolla aiemmin tuttuja. (Falk & Dierking 2012: 94) Tähän vaikuttavat jokaisen vierailijan omat mielenkiinnonkohteet: museossa vieraillaan, jos sen aihepiiri koetaan kiinnostavaksi. Esimerkiksi Lapin maakuntamuseon vierailijat kertoivat olleensa erityisen kiinnostuneita Rovaniemen historiasta ja luonnosta. Usein jonkin alan harrastajat tai ammattilaiset vierailevat museossa löytääkseen vastauksia tiettyihin kysymyksiin. Museossa tapahtuvan vapaamuotoisen oppimisen odotetaan olevan myös hauskaa, eli museovierailussa uuden tiedon omaksuminen yhdistyy hauskanpitoon. (Falk & Dierking 2012: 44 – 45)

Oppimiskokemusten lisäksi museo tarjoaa tilaisuuden sosiaalisten suhteiden ylläpitämiselle ja vahvistamiselle. Museovierailut ovat lähes poikkeuksetta sosiaalisten interaktioiden värittämiä ja ohjaamia. Useimmiten museoissa vieraillaan ryhmissä tai pareittain, mutta myös yksittäiset vierailijat kohtaavat museossa muita ihmisiä, kuten henkilökunnan jäseniä sekä kanssavierailijoita. Päätös lähteä museoon voi siis kummuta toiveesta viettää aikaa perheenjäsenten, ystävien tai kumppanin kanssa. Erityisesti useat vanhemmat uskovat museovierailun opettavan jotakin lapsilleen. Yleisesti ottaen museovierailun odotetaan olevan yhdessä koettava ja mieluisa tapahtuma. (Falk & Dierking 2012: 45) Viihtyminen on siis olennainen osa museokokemusta ja siihen kohdistuvia odotuksia.

Museossa käydään usein jonkin matkan yhteydessä. Tällöin museo on yleensä arvostettu ja kuuluisa instituutio itsessään, tai sen kokoelmassa on jokin merkittävä ja tunnettu teos tai artefakti. Esimerkiksi Mona Lisa-maalauksen näkeminen voi olla usealle Pariisissa matkailevalle turisteille keskeinen syy vieraillla Louvren taidemuseossa. Nähtävyyksien lisäksi museoista etsitään usein arjen yläpuolella olevia, jopa pyhiä kokemuksia ja pakoa jokapäiväisestä työelämästä. Katharsista haetaan etenkin taidemuseoista, mutta sen löytäminen on mahdollista kaikenlaisissa museoissa (Falk & Dierking 2012: 45 – 46). Tunteet ovat olennainen osa museovierailukokemusta, ja museoissa halutaan usein kokea elämyksiä ja positiivisia tunteita, nähdä ja kokea jotakin kaunista tai esteettisesti miellyttävää. Tärkeää tällöin on unohtaa oman elämän huolet ja saavuttaa hyvä olotila. (Hällström af 2011: 22 – 23) Poikkeuksena tälle näkisin museot, joiden tiedetään olevan sisällöltään järkyttäviä tai esittelevän synkkää kulttuuriperintöä. Tästä hyvä esimerkki ovat lukuisat Holokaustia esittelevät museot ja etenkin vanha keskitysleiri Auschwitz-Birkenau. Tällaisissa museoissa vierailun tuottamat oppimiskokemukset ja merkitysten luominen menevät mielihyvän kokemusten etsimisen edelle (Biran, Poria, Oren 2011).

Falk ja Dierking jaottelevat vierailijatyypit seitsemään kategoriaan, jotka pohjautuvat identiteettiin liittyviin vierailumotivaatioihin. Näistä ensimmäinen on tutkimusmatkailija, joka on kiinnostunut museon sisältöön yleisellä tasolla, mutta ei tarkalleen ottaen mihinkään tiettyyn asiaan. Hän vain tahtoo nähdä, mitä museolla on tarjolla. Ammattilaiset tai harrastajat puolestaan etsivät museosta jotakin tiettyä omaan alaansa liittyvää ja tuntevat museoon täten vahvaa yhteyden tunnetta. Ohjaajat ovat usein vanhempia tai opettajia, joiden tavoitteena on sallia ja mahdollistaa toisten, heidän seurassaan olevien vierailijoiden oppiminen ja positiivinen kokemus. Kokemuksia, elämyksiä ja katharsista hakevat museosta kokemusten etsijät ja latautujat. Edeltäville museovierailun tavoitteena on nähdä jokin merkittävä tai kuuluisa kohde, kun taas latautujat pyrkivät palautumaan arjen stressistä. Pyhiinvaeltajat haluavat vierailullaan kunnioittaa ja muistaa museon tai instituution edustamien ihmisten muistoa. Museo voi olla myös omalle kulttuurille tai kulttuuriperinnölle merkittävä, ja tällöin museovierailija on yhtymäkohdan etsijä. (Falk & Dierking 2012: 47 – 49)

Identiteettiin liittyvät vierailumotivaatiot ovat esimerkiksi ikää tai sukupuolta mielekkäämpiä luokittelukriteerejä, sillä ne auttavat enemmän käytöksen ja kokemuksen analysointia. Niiden avulla vierailijoiden tarkasteleminen ei myöskään poissulje sitä, että vierailumotivaatiot voivat olla erilaisia eri päivinä, vierailukertoina ja eri seurassa. Esimerkiksi kouluryhmän kanssa tiedemuseossa vieraileva opettaja on ohjaajan roolissa, mutta seuraavana

päivänä vieraillessaan taidemuseossa tämä sama opettaja saattaakin olla vaikkapa latautuja. Tästä huolimatta on mielestäni outoa, etteivät Falk ja Dierking mainitse sitä, että yksi ihminen voisi kuulua useampaan kategoriaan yhtä aikaa. Tämä ei mielestäni ole lainkaan mahdotonta, sillä vierailijalla voi olla samaan aikaan monta erilaista tavoitetta, jotka kuitenkin mahtuvat samaan vierailuun. Esimerkiksi tutkimusmatkailija voi museoon tutustuessaan pyrkiä myös etsimään uusia kokemuksia ja olla tällöin myös kokemusten etsijä. Omassa tutkimuksessani moni vierailija ilmoitti vierailusyyksi useamman kuin yhden syyn. Lisäksi identiteetti-käsitteen käyttäminen on kyseenalaista, sillä museokävijä ei välttämättä koe vierailunsa kumpuavan identiteetistään. On mielestäni ristiriitaista väittää alati muutoksille alttiina olevien vierailusyyden olevan pohjautuneita identiteettiin, joka plastisuudestaan huolimatta muuttuu hitaammin. Museovierailun dynaamisuus ei myöskään rajoitu vain yksittäiseen vierailuun, vaan se pätee myös vierailijan elämänkaareen ja kehitykseen. Museokokemukset muuttuvat iän ja kokemuksen karttuessa: kouluikäisen lapsen museokokemus eroaa huomattavasti esimerkiksi eläkeläisen vierailusta. Luokittelujärjestelmä onkin tutkijoiden luoma ja heidän tulkintoihinsa ja analyysiinsä perustuva. Epäselväksi jää, kutsuisiko vierailija oma-aloitteisesti itseään latautujaksi tai tutkimusmatkailijaksi museovierailuaan pohtiessaan.

Vaikka syyt olla käymättä museossa eivät ole tämän tutkielman ensisijainen tutkimuskysymys, käsittelen tämän osion lopuksi muutamia niistä yleisimpiä. Ne voivat valottaa yleisiä asenteita, yhteiskuntarakenteita ja henkilökohtaisia tekijöitä, jotka vaikuttavat päätökseen olla käymättä museossa. Lisäksi jotta museot voivat parantaa toimintaansa ja houkuttaa uusia vierailijoita, niiden täytyy olla tietoisia myös näistä asioista. Useimmiten museovierailu jää tekemättä yksinkertaisesti sen takia, koska henkilölle ei tule mieleen käydä museossa. Sitä ei lueta yhdeksi mahdolliseksi vapaa-ajanviettotavaksi, tai sitä ei nähdä paikkana, jossa henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttäminen on mahdollista. Tähän vaikuttavat henkilökohtainen historia ja erityisesti lapsuuden kokemukset. Aktiivisten museokävijävanhempien lapsista tulee aikuisena myöskin museokävijöitä. (Falk & Dierking 2012: 54) Museokäynti voi myös jäädä toteutumatta, jos museo nähdään tylsänä tai epämukavana paikkana. Myös käytännön logistiset asiat, kuten kaukainen sijainti, kehnot pysäköintimahdollisuudet ja pääsylipun korkea hinta voivat toimia karkotteena. (Hällström af. 2011: 21) Vaikka koulutustaso, vauraus, etnisyys ja luokka korreloivat museovierailujen yleisyyden kanssa, ne eivät ole ensisijaisia tekijöitä, eikä museossa käymättömyys selity esimerkiksi pelkästään vähemmistöstatuksella (Falk & Dierking 2012: 52 – 54).

Museon tulee siis tuntee yleisönsä sekä sen tarpeet ja osata markkinoida itseään tavalla, joka puhuttelee tavoiteltuja yleisöjä. Jos museota ympäröivä yhteisö koostuu laajalti esimerkiksi alueella pitkään eläneistä ihmisistä, nämä yhteisön jäsenet voivat olla museolle suuri kävijäkunta ja myös voimavara. Lapin maakuntamuseossa tämä näkyy esimerkiksi eläkeläisistä koostuvan Museonystävät-ryhmän toiminnassa. Ryhmän jäsenet kokoontuvat säännöllisesti museolla ja muistelevat Rovaniemen ja Lapin historiaa oman elämänsä kautta. He myös lahjoittavat tavaroitaan museolle, ja ovat päässeet katsomaan museossa näyttelyiden rakentamista. Tämä vastavuoroisuus varmistaa osaltaan asiakassuhteen kestävyttä ja pitkäjänteisyyttä.

3.2. Mitä museoissa tehdään?

Museovierailuun kuuluu näyttelyiden katselua ja kanssakäymistä näyttelyelementtien kanssa. Tämän lisäksi vierailun aikana kohdataan muita vierailijoita ja henkilökuntaa sekä hyödynnetään museon muita palveluita, kuten ravintoloita ja museokauppoja. Vierailuun sisältyy myös museoon orientoitumista, siellä suunnistamista sekä lepoa ja wc-tilojen käyttämistä. Museoissa tapahtuvaa toimintaa säätelevät museorakennuksen fyysiset puitteet, museovierailijan odotukset, tarpeet, toiveet, vierailusyyt ja käytös sekä toiset ihmiset ja käytävissä oleva aika. Vierailun aikana kävijät liikkuvat museon fyysisessä tilassa ja valikoivat aktiivisesti museon tarjonnasta kiinnostavimmat ja viehättävimmät asiat. Nämä päätökset ja valinnat perustuvat etenkin henkilökohtaiseen taustaan ja sosiokulttuuriseen kontekstiin. Museovierailu rakentuu eri tavalla vierailijan kokemustaustan eli sen mukaan, onko tämä ensikertalaisvierailija vai kokenut museokävijä. Tämän lisäksi yksin olevilla vierailijoilla käynnin rakenne usein poikkeaa huomattavasti ryhmien tai parien vierailuista. (Falk & Dierking 2012: 104 – 160)

Museokävijä rakentaa siis vierailunsa ja kokemuksensa aktiivisesti itse kanssakäymisessään museon kanssa. Vaikka museo arkkitehtuurillaan ja sisällöllään säätelee käytöstä, vierailija toiminnallaan ja valinnoillaan säätelee sitä, millä tavoilla ja mitä osia museon sisällöstä hän omaksuu. Tässä kappaleessa käsitellään vierailukokemusten rakentumista

erilaisille vierailijatyypeille museon puitteiden sallimissa rajoissa. Tutkimuskirjallisuudessa lähestymistapoja aiheeseen on muutamia. Falkin ja Dierkingin tarkastelevat museovierailun rakentumista vierailijan lähtökohdista ja taustoista lähtöisin, kun taas esimerkiksi vierailijoita erilaisiin tyyppisiin luokitellut Martine Levasseur keskittyy vain pohtimaan itse vierailun aikana tapahtuvaa käytöstä (Hällström af 2011: 46–47). Pohdin tässä osiossa myös museovierailun aikana tapahtuvia asioita sekä näiden lähestymistapojen toimivuutta.

Museo näyttelyelementeillään, tiloillaan ja arkkitehtuurillaan määrittelee sitä, mitä museossa on mahdollista tehdä. Valinnat siitä, miten ja mitä tietoa ja viestejä välitetään, vaikuttavat museossa koettaviin asioihin. Esimerkiksi interaktiivisia oppimisvälineitä sisältävä tiedemuseo tuottaa erilaisia kokemuksia kuin pelkkiä taideteoksia esittelevä taidemuseo. Museot kommunikoivat vierailijoidensa kanssa mm. esineitten, tekstien, digitaalisen median ja interaktiivisten elementtien kautta. Useimmat vierailijat kiinnittävät eniten huomiota isoimpiin ja/tai arvokkaimpiin sekä harvinaisimpiin esineisiin, joista he ovat saattaneet kuulla aikaisemmin ja tietävät jo jotakin. Jos konkreettinen kanssakäyminen esineen kanssa on mahdollista, tämä kokemus auttaa käsitteellistämään abstrakteja ideoita, mikä puolestaan sallii oppimista ja johtaa muistojen syntymiseen. (Falk & Dierking 2012: 109 – 111) Esimerkiksi Lapin maakuntamuseossa esiteltyjen kivikautisten metsästystyökalujen näkeminen voi konkretisoida kivikauden elinkeinoja ja siten luoda mielikuvia ja edistää oppimista. Tekstit välittävät esineiden rinnalla tietoa ja museon viestejä vierailijoille. Eniten tekstejä lukevat verbaalisesti orientoituneet kävijät, kun taas visuaalisesti ja kokemusten kautta oppivat vierailijat valikoivat tietyt heidän uteliaisuuttaan tyydyttävät tekstit. Digitaalisen median avulla voidaan luoda syvempiä ja monipuolisempia oppimiskokemuksia sekä interaktiivisia elämyksiä. Niiden käyttö perustuu tekstien lailla vapaaehtoisuuteen: kaikki eivät niitä halua käyttää, mutta joillekin ne ovat tärkeitä havainnollistamisvälineitä, joiden avulla sisällöistä tulee henkilökohtaisempia ja konkreettisempia. Digitaalisen median käyttöön tulee olla myös riittävästi aikaa sekä hyvät fyysiset puitteet. Esimerkiksi elokuvaa pysähdytään todennäköisemmin katsomaan, jos sitä varten on tarjolla istumapaikkoja sekä tarpeeksi rauhallinen tila. (Falk & Dierking 2012: 116 – 121) Lapin maakuntamuseon perusnäyttelyyn on sijoitettu näyttelyn aiheita havainnollistavia ja syventäviä elokuvia, joiden katselua vaikeuttaa yksi perustavanlaatuisen ongelma: vierailija ei voi itse kelata niitä alkuun. Tämä poistaa mahdollisuuden vaikuttaa itse näyttelyelementin kokemiseen ja sitä kautta vapautteen oppia itse valitsemallaan tavalla. Vapaan ja itseohjautuvan oppimisen mahdollistaminen on yksi museoiden olennaisimmista ominaispiirteistä (Falk & Dierking 2012: 33).

Näyttelyssä voidaan liikkua sen fyysisten puitteiden rajoissa kuitenkin monella eri tavalla. Museotutkija Martine Levasseur on luokitellut kävijät neljään eri kategoriaan, jotka perustuvat erilaisiin tapoihin kulkea museossa. Muurahaiset ovat tunnollisia ja systemaattisia vierailijoita, jotka pyrkivät lukemaan ja näkemään kaiken museossa. Heinäsirkat tutkivat ja tarkkailevat museota sporadisesti paikasta toiseen hyppien. Perhoset puolestaan ovat muurahaisten vastakohta: museossa kulkeminen perustuu lyhytkestoiseen viehätukseen ja satunnaisiin pyrähdyksiin. Vähiten tietoa omaksuvat kuitenkin kalat, jotka lipuvat tiedon ohi löytämättä oikeita opasteita ja tekstejä. (Hällström af. 2012: 46 – 47) Tämä lähestymistapa on mielestäni puutteellinen, koska se ei ota huomioon käytöksen muutosta vierailun edetessä tai eri vierailujen välillä. Vierailu on dynaaminen prosessi ja yksittäinen museokäynti voi kestää jopa useita tunteja, ja museoväsämyksellä on suuri vaikutus viestien ja opittavien asioiden omaksumiseen. Vaikka esimerkiksi kokematon ensikertalaisvierailija saattaa aloittaa vierailunsa muurahaisen elkein ja pyrkiä näkemään koko museon yhdellä vierailulla, vierailun lähestyessä loppuaan muurahainen alkaakin ajatella museossa heinäsirkan tai perhosen tavoin kiinnittäen huomionsa viehättävimpiin tai mielenkiintoisimpiin asioihin (Falk & Dierking 2012: 134 – 135). Levasseurin lähestymistapa ei siis riitä kuvailemaan museovierailua tai -käytöstä kokonaisvaltaisesti. Sen avulla voidaan kuitenkin käsitteellistää erilaisia museovierailijoita, mikä tekee käytöksen erittelemisestä ja analysoimisesta helpompaa.

Falk ja Dierking avaavat teoksessaan vierailun eri vaiheita sekä kokemattomille että kokeneille vierailijoille. Tämän lisäksi he pohtivat sitä, miten erilaiset ryhmät toimivat museossa, unohtamatta kuitenkaan yksittäisiä vierailijoita. Kokemattoman kävijän museovierailu koostuu orientaatiosta, intensiivisestä kävelemisestä, näyttelyssä ajattelemisesta sekä lähdön tekemisestä. Kokeneella vierailijalla orientaatiovaihe on joko paljon lyhyempi, tai sitä ei ole ollenkaan. Sen aikana vierailija tutkii museoympäristöä ja selvittää, mihin suuntaan lähtee liikkumaan sekä miten museossa käyttäytyään mallaamalla muita vierailijoita. Tähän vaiheeseen sisältyvät myös mahdollisen seurueen konsultoiminen ja toimintasuunnitelman tekeminen. Kun suunta on valittu, alkaa intensiivisen katselun vaihe. Kokematon vierailija usein pyrkii kulkemaan museossa systemaattisesti muurahaisen tavoin lukien kaikki tekstit ja keskustellen museon sisällöstä kanssavierailijoiden kesken. Museoväsämyksen nostaessa päätään ensikertalaisvierailija usein oivaltaa, että systemaattinen eteneminen ei salli koko museon näkemistä. Ajattelemissivaiheessa museota aletaan tarkkailla laajemmin, ja huomio kiinnittyy tarkemmin vain vierailijoita kiinnostaviin asioihin. Samalla vierailija alkaa tarkastella tietoisesti näyttelyiden lisäksi myös museon arkkitehtuuria ja muita vierailijoita.

Kokenut vierailija käyttää aiempia tietojaan löytääkseen museosta itselleen olennaiset asiat ja keskittää aikansa tehokkaammin pienempään osaan museosta. Lähdön tekeminen alkaa päätöksestä lähteä. Päätös voi nousta väsymyksestä, tyydytyksen saavuttamisesta tai vierailuun varatun ajan loppumisesta. Vierailun loppuvaiheessa huomio siirtyy täysin näyttelyistä mukana olleisiin ihmisiin, ja keskustelu kävijäryhmissä vilkastuu. (Falk & Dierking 2012: 134-139)

Museoissa liikkuu useita ryhmiä, kuten opastettuja turistiseurueita, koululaisryhmiä sekä perheitä. Useimmille vierailijoille museokokemuksen sosiaaliset aspektit ovat kaikista olennaisimpia ja mieleenpainuvimpia. Erityisesti perheiden vierailut sisältävät moninaista kanssakäymistä ja oppimista. Vierailu painottuu usein keskusteluun ja tiedon jakamiseen. Vanhemmilla on pääsääntöisesti opettajan rooli, sillä he opastavat lapsiaan käyttäytymään museossa sekä välittävät ja tulkitsevat näyttelyiden sisältämää tietoa. Lapset puolestaan selostavat näkemiään ja lukemiaan asioita ja kyselevät kysymyksiä näyttelyistä. (Hällström af 2011: 46) Aktiivinen keskustelu sallii merkityksien löytämistä ja muodostamista yhdessä, mikä edesauttaa perheenjäsenten välisten suhteiden ylläpitämistä ja vahvistamista (Falk & Dierking 2012: 151 – 155). Lapin maakuntamuseossa perheiden vierailut ilmenivät juurikin tällaisina: lapset keskustelivat, kyselivät ja kokeilivat aktiivisesti, kun heidän vanhempansa opastivat käytöstä ja selittivät museon sisältöjä. Luokkaretkien dynamiikka poikkeaa perheistä, koska koululaisryhmässä jäsenet ovat yleensä opettajia ja oppaita lukuun ottamatta saman ikäisiä. Lapset tekevät yhteistyötä ja jakavat museossa oppimiaan asioita ikätovereidensa kanssa, mikä parantaa asioiden muistamista ja niiden soveltamista myöhemmin. Luokkaretkien lopputulos riippuu museotutkija Barbara Birneyn mukaan siitä, onko vierailun rakenne oppaan tai opettajan määrittämä, vai painottuuko se vapaalle, itsenäiselle museon tutkimiselle. Ohjattu kierros tuottaa parempia kognitiivisen oppimisen tuloksia, kun taas itsenäisen kiertämisen seurauksena lasten asenteet museoista muuttuvat positiivisemmiksi. (Falk & Dierking 2012: 158 – 160)

Sosiaalinen kanssakäyminen ei rajoitu vain muihin vierailijoihin: henkilökunnan kohtaaminen on usein merkittävä osa vierailua. Keskustelemalla ja vastaamalla vierailijoiden kysymyksiin henkilökunnan jäsenet, kuten museo-oppaat voivat lisätä kontekstia, tulkintaa ja syvyyttä museon sisältöihin. Kanssakäymisiä on strukturoituja, kuten opastettuja kierroksia, sekä vapaita ja epämuodollisia keskusteluja. Lisääntyvä trendi on museohenkilökunnan järjestämät performanssit, joissa museon sisältöjä ja viestejä välitetään teatterin keinoin. Parhaimmillaan henkilökunnan osallistuminen voi tehdä kokemuksesta henkilökohtaisemman ja merkityksellisemmän. Epäonnistuessaan se voi kuitenkin haitata oppimista ja heikentää

kokemuksen laatua. Jos museo-opas ei osaa kommunikoida vierailijoiden kanssa, ja käyttää esimerkiksi liikaa akateemista sanastoa ja painottaa vierailijoille epämielenkiintoisia asioita, museovierailusta tulee helposti pitkäväteinen tai tuskastuttava. (Falk & Dierking 2012: 164 – 166)

Museokokemukseen sisältyvät näyttelyiden lisäksi museon oheispalvelut, kuten museokaupat, kahvilat, ravintolat sekä käymälät. Museokaupoista halutaan usein ostaa näyttelyihin ja omiin mielenkiintoihin liittyviä esineitä ja matkamuistoja. Siksi niiden kannattaa liittyä vahvasti museon teemoihin ja viesteihin. Museokahvilat ja -ravintolat palvelevat etenkin uupuneen museokävijän tarpeita tarjoamalla virkistystä ja ravintoa. Ruoan laatu, hinta ja tema sekä tilojen viihtyvyys välittävät viestejä museon statuksesta ja vaikuttavat olennaisesti museokokemukseen. Jos museoravintolan henkilökunta ja näyttelysuunnittelijat kommunikoivat hyvin, tarjonnan tema voi olla yhteneväinen näyttelyn kanssa. Parhaimmillaan ravintoloiden ja kahviloiden avulla voidaan luoda lisätuloja, tarjota palveluita sekä mahdollistaa oppimiskokemuksia. Vierailun mukavuutta lisäävät ratkaisevasti myös helposti löydettävät, siistit ja toimivat käymälät. Kaikkien oheispalveluiden toimivuus on tärkeä osa museovierailun onnistumista sekä vierailun tavoitteiden täyttymistä. (Falk & Dierking 2012:182 – 189)

4. Lapin maakuntamuseo

Lapin maakuntamuseossa esitellään Lapin alueen kulttuuria, luontoa, historiaa ja elinkeinoja sekä pysyvillä että vaihtuvilla näyttelyillä. Työharjoitteluni aikana museon pysyvä perusnäyttely nimeltä Pohjoisen Keinot – Northern Ways oli jaettu neljään saliin, jotka kukin esittelivät kolmea Lapin aluetta: Rovaniemeä, Peräpohjolaa, Ylä-Lappia sekä Petsamo. Näistä tuorein oli vuonna 2017 avattu Petsamo-näyttely, kun taas muut osiot olivat osa vuonna 2003 avattua kokonaisuutta. Vaihtuvia näyttelyitä oli harjoitteluni aikana kaksi. Ensimmäinen oli Kven Connection-niminen taidenäyttely, joka esitteli Norjan Vesisaarella vuonna 2017 järjestetyn suomalaisten ja norjalaisten taiteilijoiden residenssityöskentelyn aikana tehtyjä kveenikulttuurista inspiroituneita teoksia. Toinen, harjoitteluni aikana avattu näyttely oli Pehmeät liikkeet & kesyttömät äänet-niminen tilainstallaatio, jossa esillä oli Olli Lamminsalon luontoaiheisia valokuvia yhdistettyinä Kirsi Ihalaisen ääniteoksiin. Tilassa oli siis soivia valokuvia, ääniteleviä ja väriseviä puita sekä valokuvista koostettu elokuva.

Perusnäyttelyn uudistamista varten museo haki apurahaa Suomen Kulttuurirahastolta Museovisio-hankkeen kautta. Apurahahakemuksessa kerrotaan museon tavoitteena olevan näyttelyn asiakaslähtöinen uudistaminen sekä uusien yleisöiden houkuttelu. Tekemäni kävijätutkimus mainittiin osana näiden tavoitteiden täyttämistä. (Alariesto, Kotivuori 2018) Hakemuksesta käy ilmi museon uudistamistavoitteiden lisäksi museon henkilökunnan näkemyksiä sen kävijäkunnasta. Kuvailtuani ensin museon näyttelyitä tässä osiossa pohdin museon näyttelytoimintaa niin vierailijoiden kuin henkilökunnankin näkökulmasta keräämäni tutkimusaineiston valossa. Avaan kävijäkunnan koostumusta ja rakennetta sekä vierailijoiden museokokemuksia ja tarpeita haastattelujen, kyselylomakkeiden ja osallistavan havainnoinnin avulla keräämäni aineiston perusteella. Museoammattilaisen näkökulmaa käsittelen näyttelysuunnittelun ja -toiminnan periaatteiden kautta sekä tarkastelemalla henkilökunnan käsityksiä vierailijoista. Lopuksi pohdin, vastaavatko nämä käsitykset vierailijoiden kokemuksia ja tarpeita.

Lapin maakuntamuseon näyttelyt sisältävät paljon nähtävää ja tehtävää. Tietoa välitetään muun muassa valokuvien, tekstien, elokuvien ja interaktiivisten elementtien avulla. Näyttelytiloissa on kolme infotaulua, joissa on esillä näyttelykokonaisuuksia teemoittain. Ruudulta voi myös lukea tausta- ja lisätietoa näyttelykohteista. Lisäksi tilaa elävöittävät erityisesti dioraamat. Vaikka valaistus on muuten vähäistä, näyttelykohteet on valaistu

taidokkaasti niin, että olennaiset asiat erottuvat. Tilassa on myös ääntä videoista ja dioraamojen äänimaisemista, esimerkiksi saamelaiskotadioraamassa ratiseva tuli luo tunnelmaa tilaan. Lappilaista historiaa esittelee esimerkiksi dioraama Rovaniemen markkinoista. Lisätietoa antavat kuvat ja tekstit, jotka ovat seinällä suomeksi, englanniksi, saameksi ja saksaksi. Dioraama havainnollistaa ja elävöittää tiedon välitystä. Vierailija voi tuntea tietynlaista autenttisuuden ja historian kokemisen tunnetta.

Huomiota herättävät erityisesti Rovaniemin Kauppala-pienoismallit, jotka ovat näkyvissä heti vierailijan astuessa näyttelyyn sisään. Toinen on vuodelta 1939 ja toinen vuodelta 1944, jolloin saksalaiset ovat juuri polttaneet Lapin. Vuoden 1939 pienoismallin yhteydessä on elektroninen infotaulu, josta voi katsoa lisätietoa kaupungin rakennuksista. Tiettyä rakennusta painaessa ruudulta siihen syttyy valo myös pienoismallissa. Vuoden 1944 mallia ei selitetä mitenkään esimerkiksi tekstien avulla. Tämä on selkeä kontrasti toiselle pienoismallille: se on karu, poltettu ja tyhjä. Samaan aihepiiriin liittyen näyttelytilassa on videon katsomiseen tarkoitettu tila, jossa on ruutuun kohdistettu penkkirivistö. Ruudulla pyörii filmi nimeltä Rovaniemi ennen ja jälkeen tuhon. Ruudun vieressä ei ole esimerkiksi tekstiä selittämässä videon aihetta tai alkuperää. Tila on hämärä ja tunnelmallinen. Tunnelmaa luovat mm. valon puute, videon musiikki, kuvat, kertojat ja videopätkät. Tilassa on myös hyvä istua ja pitää taukoa kävelemisestä.

Muusta perusnäyttelystä erillään sijaitseva Petsamo-näyttely hyödyntää paljon valokuvia ja tekstiä. Lisäksi näyttelyssä on esineitä ja eläimiä vitriineissä sekä kalastusta havainnollistava dioraama. Myös aluetta havainnollistava kartta ja sen yhteydessä oleva infotaulu tuovat lisätietoa Petsamon alueesta. Tila on alakertaa pienempi, valoisampi ja hiljaisempi. Näyttely ei hyödynnä ääntä edes videossa ”Vägen till Petsamo.” Tila on kuitenkin maisemallinen ja alakerran tilan tapaan hyödyntää eläimiä ja esineitä dioraamoissaan. Kven Connection-näyttely oli valoisassa tilassa sijaitseva taidenäyttely, joka koostui valokuvista, maalauksista, esittelytekstistä sekä kansallislipuista. Näyttelyssä oli lisäksi installaatio, jossa oli ääntä ja kuvia. Toinen vaihtuva näyttely avattiin 7.6. Valokuva- ja ääni-installatioihin pohjautuva taidenäyttely ”Pehmeät liikkeet & kesyttömät äänet” sisälsi soivia valokuvia eläimistä sekä puunrunkoja, joita saa koskettaa ja kuunnella. Näyttelytilassa oli valoisampi ja vaaleampi osuus sekä hämärämpi puoli, jossa oli pelkkiä valokuvia sekä elokuva. Näyttely erottui perusnäyttelystä huomattavasti, sillä siinä kannustettiin koskettamaan esineitä ja kuuntelemaan niitä. Tämä toi metsän tuntua ja kävijästä saattoi tuntua, kuin tämä olisi ollut metsässä tai luonnon keskellä. Tätä vaikutelmaa lisäsi jatkuva valokuvista kumpuava

äänimaisema. Kuvien vieressä oli niitä selittäviä lyhyehköjä tekstejä englanniksi ja suomeksi. Lisäksi taiteilijat oli esitelty teksteillä. Luontoteema näkyi vahvasti äänissä ja valokuvissa sekä tilassa olevissa puissa. Suomen luonto oli esiteltynä interaktiivisesti ja moniaistillisesti.

Levähdystä ja videoiden katsomista varten näyttelytiloissa on jonkin verran istuimia. Museoväsymystä helpottavat myös Arktikum-rakennuksen ravintola sekä lappilaisia tuotteita ja Lapin maakuntamuseon julkaisuja myyvä museokauppa. Kuvailen yllä näyttelyitä sellaisena, kuin ne olivat harjoitteluni aikana 1.5. – 30.6. Väliaikaisnäyttelyt ovat sittemmin jo vaihtuneet, ja myös perusnäyttely muuttunee uudistuksen myötä. Museovisioapurahahakemuksessa korostuu pyrkimys perusnäyttelyn asiakaslähtöiseen kehittämiseen luomalla kokonaisuudessaan moniaistillinen ja tiedollisesti kattava näyttely.

4.1. Vierailijat

Lapin maakuntamuseon kävijäkunta koostuu sekä ulkomaalaisista että suomalaisista vierailijoista. Tekemiini kyselylomakkeisiin vastasi yhteensä 63 ihmistä, joista ulkomaalaisia oli 37% ja suomalaisia 63%. Tämä jakauma riippuu kuitenkin huomattavasti mm. vuodenajasta sekä vierailusesongeista. Esimerkiksi joulun alla Rovaniemi täyttyy muualta tulevista turisteista, mikä näkyy myös museon kävijäkunnassa. Tutkimusaineistoni kertoo myös useimpien kävijöiden olevan suhteellisen nuoria: suurimman osan lomakkeisiin vastanneista muodostivat alle 30-vuotiaat vierailijat. Museossa järjestäänkin useita koululaisretkiä ja -työpajoja, mikä tuo museoon paljon kouluikäisiä kävijöitä. Naisia oli kyselyyn vastanneista hieman miehiä enemmän, mutta kävijöiden sukupuolijakauma oli kuitenkin melko tasainen. Yleisesti ottaen museovierailijat ovat useimmiten korkeasti koulutettuja (Hällström af 201: 19 – 20). Lapin maakuntamuseo ei vaikuttaisi olevan poikkeus, sillä 33% kyselyyn vastanneista oli kandintutkinnon suorittaneita, ja kymmenesosalla oli ylempi korkeakoulututkinto. Havainnoidessani näyttelytiloja ja museon toimintaa huomasin museon kävijäkunnan olevan monimuotoinen. Edustettuina ovat kaikki ikäluokat ja molemmat sukupuolet sekä niin suomalaiset kuin ulkomaalaisetkin vierailijat. Lisäksi museossa vierailtiin monilla kokoonpanoilla: näyttelyssä liikkui perheitä, pariskuntia, kaveriporukoita, opastettuja turisteja ja koululaisryhmiä sekä yksittäisiä vierailijoita. Museo tarjoaa näyttelytoiminnan lisäksi

yleisöilleen myös muita palveluita ja aktiviteettejä. Esimerkiksi koululaisille suunnitellut työpajat ja eläkeläisille suunnattu Museonystävät-ryhmä syventävät paikallisyhteisön suhteita museoon.

Kyselylomakkeisiin vastanneista useimmat raportoivat vierailusyyksi matkailun tai kiinnostuksen näyttelyyn, mutta useat vierailijat kertoivat myös vierailleensa museossa siellä järjestetyn tapahtuman takia. Esimerkiksi 18.5.2018. järjestetty avoimien ovien päivä houkutteli museoon paljon kävijöitä. Tällöin sisäänpääsy museoon on ilmainen, mikä voi olla ratkaiseva tekijä monille vierailua pohtiville. Pääsylipun suhteellisen kalliit hinnat (aikuisille 13 euroa, opiskelijoille, eläkeläisille, työttömille 9 euroa ja lapsille 6 euroa) voivat olla etenkin useiden lapsien kanssa vieraileville perheille merkittävä vierailuste. Avoimien päivien aikana näyttelysaleissa liikkeihin huomattavan paljon perheitä. Valmiiden vastausehtojen lisäksi vierailijat kertoivat vierailleensa museossa, koska paikallisina heille Arktikum on tuttu ja sijaitsee lähellä. Toisille museovierailu oli puolestaan tutkimusmatka tai mahdollisuus opastaa ulkomaalaista ystävää. Museossa kävi myös tutkijoita tai museologeja, jotka kävivät museossa akateemisten pyrkimysten houkuttelemina. Haastatteluissani kaikuivat samankaltaiset mietteet, eli museossa vierailtiin matkan yhteydessä tai pitkän paikallisuhteen innoittamana. Lisäksi informanttini pääsivät museoon henkilökunnan vieraana eli ilmaiseksi, mikä ainakin yhdelle vierailijalle oli ratkaisevaa:

”Päisin jotenki ihmeellisesti ilmaseks sisälle [naurua]. Joo, no ei, mutta niinku eilenki puhuin, nii on se ollu kyllä oikeesti tarkoituksena pitemmän aikaa käyä täällä pitkästä aikaa uuestaan, ja tuli hyvä mahollisuus.” – Vierailija 3

Säännöllisesti museossa vieraileville museonystäville vierailusyyt menevät syvemmälle pitkiin suhteisiin museon ja sen henkilökunnan kanssa. He pääsevät myös näkemään museon toimintaa muita vierailijoita enemmän:

”No, kyllä mulla ainaki se, että tää oli sen verran tuttu talo, ja se, että ei opas koskaan päässy kokoelmien puolelle. Eli avautuu sellasia ovia, joihin ei tutustuja, kävijä, turisti, muttei myöskään opas.” – Museonystävä 1

Aineistossani on siis edustettuna tutkimusmatkailijoita, ammattilaisia, harrastajia ja ohjaajia. Lapin maakuntamuseon vierailijat hakevat museosta paikallissiteiden vahvistamista, elämyksiä, oppimiskokemuksia ja uutta tietoa. Haastattelemieni museohenkilökunnan jäsenten näkemykset vierailijoista vaihtelevat työtehtävien mukaan. Näyttelysalissa ja asiakaspinnassa paljon aikaa viettävä opasvalvoja kertoo museossa käyvän

monenlaisia turisti- eläkeläis- ja koululaisryhmiä, jotka kaikki kulkevat museossa eri tavoilla. Tähän vaikuttavat esimerkiksi mahdollinen opastukseen, teema, tai jopa vierailijan kotimaan kulttuuri. Museonjohtaja puolestaan näkee asiakaskunnan vielä monimuotoisempana ja mainitsee näyttelykävijöiden lisäksi kokoelma- ja arkistovierailijat, konsultaatioasiakkaat, Raito-lehden³ ja nettisivujen lukijat sekä luentoihin osallistujat. Museon monenkirjava asiakaskunta kertoo museotyön monipuolisuudesta ja laajuudesta. Museo on siis myös museologisesti merkittävä ja tunnettu kohde. Se houkuttelee matkailijoita ja paikallisia, maallikoita ja akateemikoita, lapsia ja aikuisia. Museon yhteistyö yhteisönsä jäsenten kanssa vahvistaa ja ylläpitää pitkiä suhteita ja varmistaa toistuvia vierailuita.

4.2. Vierailijoiden tarpeet ja museokokemukset

Vieraillessaan museossa kävijä pyrkii tyydyttämään tiettyjä itselle olennaisia tarpeita. Nämä tarpeet vaikuttavat olennaisesti museokokemukseen, sillä ihminen liikkuu museon tilassa etsien pyrkimyksiään toteuttavia asioita. (Falk & Dierking 2012: 27) Lapin maakuntamuseon henkilökunta katsoo kävijäkuntansa tarvitsevan museolta erityisesti tietoa Lapin historiasta ja luonnosta, toiminnallisia ja interaktiivisia kokemuksia, elämyksiä, viihtymistä sekä oivalluksia. Erityistapauksina nähdään lapset ja koululaisryhmät, joiden sanottiin kaipaavan räätälöityjä tehtäviä ja toiminnallisuutta. Museonjohtaja korostaa myös turvallisuutta, riittävää ohjeistusta ja opastusta sekä esteettömyyttä vierailijoiden tarpeita pohtiessaan. Lisäksi museon oheispalvelut, kuten ruokailu, ostosten tekeminen ja pysäköintimahdollisuudet mainitaan olennaisina osina museokokemusta. Sekä opasvalvoja että museonjohtaja pitävät myös autenttisuutta ja asioiden paikan päällä kokemista tärkeinä ja kysyntänsä säilyttäeinä elementteinä.

Museon työntekijät perustavat näkemyksensä vierailijoiden kokemuksista lähinnä kävijöiltä muodollisesti ja epämuodollisesti kerättyyn palautteeseen. Esimerkiksi kävijöiden reaktiot näyttelysaleihin astuessa sekä vastaukset niin suullisiin kysymyksiin kuin kirjallisiin lomakkeisiin viittaavat ennen kaikkea positiivisiin kokemuksiin. Henkilökunnan

³ Raito-lehti on kerran vuodessa ilmestyvä Lapin maakuntamuseon museolehti, jossa käsitellään Lapin alueen museotoimintaa, luontoa ja kulttuuria (Raito-lehti 2019).

mukaan vierailijat pitävät museon tarjoamaa tietoa mielenkiintoisena ja kattavana. Opasvalvoja mainitsee myös tilallisten ja tunnelmallisten kokemusten olevan erityisen elämyksellisiä:

”Jos mä kysyn, että no löytyykö täältä jotain kiinnostavaa tai mites menee tai jotain tällasta johdattelevaa kysymyksellä ni on se yleensä enemmän että ”Wau, täällä on kaikkea hienoa.”” – Opasvalvoja

Negatiivisina asioina koetaan henkilökunnan mukaan yleensä huonosti toimiva teknologia ja kalliit pääsyliput. Itse näyttelyn sisältö näyttäytyy kuitenkin johdonmukaisesti positiivisessa valossa kävijöiden kokemuksia pohdittaessa.

Samat teemat toistuvat myös vierailijoiden haastatteluissa sekä kyselylomakkeiden vastauksissa. Tiedollisten ja elämyksellisten tarpeiden tyydyttäminen autenttisia esineitä katsomalla ja niistä oppimalla paikan päällä nousee esille toistuvasti niin haastateltavien pohdinnoissa kuin lomakkeiden vastauksissakin. Tarpeet ovat selkeästi kytköksissä myös vierailijoiden taustaan ja identiteettiin eli henkilökohtaiseen kontekstiin. Esimerkiksi (entiset) rovaniemeläiset odottivat lisätietoa kotipaikkakuntansa historiasta sekä halusivat saada aikaisempiin vierailuihin nähden syvempiä kokemuksia:

”Itellä tietenkä se, että on sillon nuorempana käyny aika monta kertaa Arktikumissa, että se Rovaniemi-näyttely ja siellä oli sillee aika paljon kaikkee tuttua juttua. Mutta ehkä sillä erolla, että tällä kertaa saatto olla, tuli vähä ehkä enemmän perehdyttyä osaan teksteistä pitemmän kaavan mukaan.” – Vierailija 2

Joillekin museon asiakkaille pitkät suhteet kaupunkiin ja museoon ovat erittäin suuressa roolissa museovierailussa. Museonystävien syvälliset henkilökohtaiset siteet ja vastavuoroisuus museon kanssa sallivat heille ainutlaatuisia kokemuksia museossa. Lisämerkitystä näyttelyissä ja museossa vierailuun tuo se, että monet museonystävien jäsenet ovat lahjoittaneet ja luoneet sisältöä museoihin näyttelyihin tai kokoelmiin. Museonystävät tuntevat olevansa arvokas ja haluttu osa museon toimintaa. Paljon kuitenkin korostetaan toiminnan vapaaehtoisuutta ja -muotoisuutta: kokouksiin mennään omien aikataulujen ja jaksamisen ehdoilla. Näiden pitkäkestoisten suhteiden takia museokokemukset ovat monipuolisia ja syvällisiä, eivätkä ne sisällä pelkästään näyttelyvierailuja, vaan myös keskustelutilaisuuksia, avajaisissa käyntiä, retkiä museon ulkopuolelle, näyttelyiden sisältöjen luomista sekä museon toimintaan ja kokoelmiin tutustumista.

”Siis se avaa tätä taustaa niin paljon, että ei todellakaan tavallinen näyttelykävijä, ei saa, luulisin ei saa niin paljon, mitä me saamme, että me saamme niin paljon sitä taustaa. Ja tosiaan, että pienissä määrin jopa vaikuttaa siihen näyttelyyn.” – Museonystävä 2

Ensikertalaisvierailijalle korostuvat puolestaan rakennuksen arkkitehtuuri sekä näyttelyiden välittämä tieto Lapin historiasta, kulttuurista ja luonnosta. Etenkin ulkomaalaisvierailijat, joille esimerkiksi toisen maailmansodan tapahtumat Lapissa olivat ennen vierailua täysi mysteeri, kertovat näyttelyn lisänsä heidän ymmärrystään suunnattomasti. Toisaalta opastuksen ja ohjeistuksen puute heikensi joidenkin vierailijoiden kokemusta, sillä suurien tekstimassojen rinnalle oltaisiin kaivattu opasta selkeyttämään ja tiivistämään niiden sisältöjä. Jotkin vierailijat jäivät kaipaamaan myös osallistavia ja interaktiivisia elementtejä oppimisen syventämiseksi ja konkretisoimiseksi. Tässä näkyy myös eri oppimistyylien vaikutus museokokemukseen. Joillekin runsaat tekstimäärät tyydyttävät tiedonsaannin tarpeita, kun taas toiset tarvitsevat elämyksellisyyttä, moniaistillisuutta tai tarinallisuutta viihtyäkseen ja oppiakseen. Eräs vierailija kokee ongelman johtuvan tekstien kirjoittajien lähtökohdista:

”Tai itellä on se semmonen ajatus sitte, että museot on oikeestaan aika tylsiä, koska... Tai siis ollu junnumpana tosi tylsiä, koska ne ei ole kauhean hyvin kerrottuja keskimäärin ne tarinat mitä museoista nousee esille, vaan ne on siis semmosia faktapainotteisten historiaihmisten kirjoittamia, eikä semmoisten tarinankertojaihmissen kirjoittamia ne tarinat. Tai siis ne ei ole hirveän mukaansa tempaavia ollu.” – Vierailija 2

Henkilökohtaisen kontekstin, eli aiempien museovierailujen, oppimistyylien, mielenkiinnonkohteiden sekä tarpeiden vaikutus museovierailuun tulee siis selkeästi esille Lapin maakuntamuseon vierailijoiden kokemuksissa.

Museovierailun sosiaalinen ulottuvuus on usein yksi olennaisimmista museokokemusta määrittävistä tekijöistä (Falk & Dierking 2012: 148). Kaksi haastattelemaani vierailijaa kiersi näyttelyn kanssani yhdessä. He ovat tunteneet sekä toisensa että minut jo pitkään ennen vierailua. Niin muiden ihmisten läsnäolo itsessään, kuin vierailijoiden keskinäiset suhteetkin epäilemättä vaikuttavat museokokemukseen, joka olisi todennäköisesti ollut hyvin erilainen, jos jokin vierailijoista olisi ollut yksin. Tekstipainotteisuutensa vuoksi toisten kanssa vierailu voi myös olla jopa rasite, sillä kanssakäyminen muiden vierailijoiden kanssa ei haastateltavien mukaan salli syvällistä teksteihin uppoutumista. Museonystävälle sosiaalinen konteksti on vahvasti sidoksissa jokaiseen museokokemukseen. Sosiaalisia suhteita muihin ryhmäläisiin sekä museon henkilökuntaan luodaan, ylläpidetään ja vahvistetaan

jokaisella vierailulla. Sosiaalinen kanssakäyminen on erottamaton ja tärkeä osa museonystävien toimintaa:

”No onhan tämä tämmöstä kivaa yhdessäoloa ja mukava jutustella asianharrastajien kanssa.” – Museonystävä 3

Sosiaalinen kanssakäyminen korostuu myös etenkin lapsiperheiden vierailuissa. Havainnointini aikana huomasin, että lapset olivat innostuneita tarkkailijoita, jotka osoittelivat, keskustelivat, kokeilivat ja koskivat ahkerasti. Vanhemmat kertoivat lisätietoa ja kehottivat katsomaan tiettyjä näyttelykohteita. Lisäksi käytöstä opastettiin ja korjattiin. Esimerkiksi vanhemmat kielsivät lapsia koskemasta näyttelyesineisiin ja kehottivat näitä liikkumaan kävellen juoksemisen sijaan. Lapset olivat etenkin innoissaan poroista ja elokuvista. Interaktiiviset osat, eli esimerkiksi virtuaalinäytöt ja eräänlaista piilotettua esineistöä sisältävät vedettävät laatikot vitriineissä olivat lapsille jännittäviä ja osallistavia.

Museorakennus ja sen sisältämät näyttelyelementit sekä oheispalvelut, kuten opasteet, kahvila, museokauppa ja wc-tilat muodostavat Lapin maakuntamuseon fyysisen ympäristön, jossa vierailijat liikkuvat. Näyttelytilassa suurimmat, parhaiten valaistut asiat herättivät eniten huomiota vierailijoiden keskuudessa. Valokuvia otettiin erityisesti dioraamoista ja täytetyistä eläimistä. Tilassa oleva teknologia ja interaktiiviset elementit eivät ainakaan havainnointieni aikana keränneet paljoa yleisöä, ja epäilen tämän johtuvan siitä, että esimerkiksi tilassa olevien elokuvien katsominen tai ääniteosten kuunteleminen vaatii tietynlaista sitoutumista sekä aikaa, jota etenkin ryhmissä liikkuvilla vierailijoilla on rajallisesti. Koska vierailija ei voi itse kelata salissa pyöriviä elokuvia alkuun eikä tietää niiden kestoja etukäteen, niiden katsomisesta tulee epäkäytännöllistä. Tilaa kuvaillessaan haastateltavat korostavat alakerran perusnäyttelysalin avaraa ja hämärää tunnelmaa, joka on selkeä kontrasti yläkerran pienille, kirkaasti valaistuille saleille. Yksi vierailijoiden kokemuksia vaikeuttavimmista asioista museoissa oli kulkusuuntien epäselvyys ja opastuksen puute, jotka nousevat esille kautta aineiston. Sekä kyselylomakkeisiin vastanneet, että haastatteluihin osallistuneet vierailijat mainitsivat olleensa hämmentyneitä siitä, mihin suuntaan näyttelyissä tulisi kulkea, missä jotkin näyttelytilat sijaitsivat ja mihin kaikkiin tiloihin pääsy oli sallittu. Haastateltavien mukaan tämä vaikeutti näyttelyn sisältöjen ymmärtämistä sekä heikensi niiden tarinallisuutta.

”Siinä Petsamo-näyttelyssä, ku siinä oli se aikajana, ni sitte ku me tultiin tavallaan eri puolelta sitä huonetta sissään, ku mitä ois ollu tarkoitus, ni sit me kierrettiin se aikajana väärin päin, ni sitte se oli vähän sillee, että ”No, mitä tapahtu?”.” – Vierailija 1

Havainnointieni aikana myös Petsamoa esittelevä yläkerrassa sijaitseva sali oli useimmiten tyhjä, minkä uskon johtuvan opasteiden puutteesta. Etenkin taloa tuntematon ensikertalaisvierailija ei välttämättä löydä saleihin itsenäisesti. Fyysisen kontekstin vaikutus museovierailuun on siis selkeästi havaittavissa Lapin maakuntamuseossa. Suuret, hyvin valaistut perusnäyttelyssä sijaitsevat kohteet, kuten Rovaniemen pienoismallit, dioraamat ja täytetyt eläimet ovat jääneet lähes kaikkien aineistossani esiintyvien vierailijoiden mieleen, kun taas esimerkiksi vaihtuvia näyttelyitä tai Petsamoa mainitaan huomattavasti vähemmän. Vaikka museo saa paljon kiitosta runsaasta ja mielenkiintoisesta tietokattauksesta, sitä moititaan juurikin epäselvyyden, hämäryyden ja esteettömyyden laiminlyömisestä vuoksi.

Falkin ja Dierkingin kontekstuaalisen oppimisen malli on siis sovellettavissa Lapin maakuntamuseon vierailijoiden kokemuksiä eritellessä. Vierailukokemuksiin selkeästi vaikuttivat niin vierailijoiden tausta, mielenkiinnonkohteet, kuin muut vierailijat sekä museon fyysinen tila. Vierailijat eivät kuitenkaan eritelle näitä asioita itse pohdinnoissaan, mikä kertoo kokemuksen kokonaisvaltaisuudesta sekä kontekstien yhteen kietoutuneisuudesta. Aineistoni ei kuitenkaan vastaa kysymyksiin museon sosiokulttuurisesta ulottuvuudesta. Tutkimusta voisikin vastaisuudessa syventää pohtimalla museon asemaa sen yhteisössä, sekä yhteisön näkemyksiä ja asenteita sitä kohtaan. Näin voitaisiin valottaa vielä enemmän myös sitä, miksi jotkut ihmiset eivät vieraile Lapin maakuntamuseossa ja miten näyttelytoimintaa voitaisiin suunnata ja kommunikointia laajentaa suuremmalle yleisölle.

4.3. Näyttelytyön suunnittelu, periaatteet ja toteutus

Suunnitellessaan toimintaansa museoammattilaisten tulisi olla tietoisia siitä, keitä heidän museoissaan vierailee sekä millaisia odotuksia, mielenkiinnonkohteita, tarpeita ja vierailusyitä näillä on. Tämä helpottaa näyttelyiden tavoitteiden asettamista, niiden suunnittelemista ja

kohdistamista halutuille yleisöille. Vierailun aikana näyttelyiden ja oheispalveluiden toteutus palvelee asiakkaiden tarpeita, kun he tuntevat olonsa tervetulleiksi, turvallisiksi, orientoituneiksi sekä mukaviksi. Tämän vuoksi museoammattilaisen tulisi varmistaa, että kaikki vierailijat löytävät tiensä oikeisiin paikkoihin ja pääsevät esteettömästi käsiksi museon tarjontaan. (Falk & Dierking 2012: 257 – 265) Lapin maakuntamuseon näyttelysuunnittelussa vierailijoiden kokemukset ovat selkeästi keskiössä. Lisäksi asiakaspinnassa päivittäin työskenteleville opasvalvojille kävijöiden tarpeista ja kokemuksista huolehtiminen on yksi tärkeimmistä tehtävistä. Pohdin tässä osiossa sitä, miten asiakkaiden kokemukset ja tarpeet näkyvät henkilökunnan työssä näyttelyiden tavoitteissa, suunnittelussa sekä toteutuksessa. Käsittelen myös sitä, mitkä asiat henkilökunnan jäsenet näkevät vierailijoiden kannalta ongelmallisina tai puuttellisina.

Museonjohtajan mukaan yksi keskeisistä tavoitteista on kommunikoida yleisölle viestejä pitkistä paikallisyhteisön perinteistä ja luontosuhteista sekä kannustaa uusien asioiden oppimiseen ja luomiseen kestävässä kehityksen hengessä. Tätä tavoitetta pyritään toteuttamaan luomalla mieluisia elämyksiä ja realistisia mielikuvia Lapin historiasta, luonnosta ja näihin sidoksissa olevasta kulttuurista. Museossa tavoitellaan kiinnostavia, saavutettavia, ajankohtaisia ja teknisesti toimivia kokonaisuuksia, niin näyttelytoiminnan kuin median, työpajojen ja seminaarien kautta. Tärkeää on myös resurssien ja budjetin realiteettien asettamien rajojen sisällä toimiminen. Näyttelymanuaalissa kerrotaan näyttelytavoitteiden vaihtelevan tapauskohtaisesti. Joskus näyttelyitä suunnataan selkeästi paikallisyhteisölle, kun taas toisilla näyttelyillä halutaan tuoda tiettyjä asioita laajempaan tietoisuuteen. Lisäksi pohditaan koulujen opetussuunnitelmia, sillä museon työpajatoiminta ammentaa niiden sisällöistä ja pyrkii täydentämään niitä. Tärkeiksi periaatteiksi hän mainitsee objektiivisuuden ja sen, että näyttelyn sisältöjä ei arvoteta.

Näyttelyiden suunnitteluvaiheessa vierailijan kokemusta ja kanssakäymistä näyttelykohteiden kanssa pohditaan varsin tiedostavasti. Esimerkiksi eräässä suon elimistöä esittelevän makropöydän suunnittelupalaverissa pohdittiin sitä, miten pöydän esittelemät hyönteiset ja kasvit saadaan parhaiten näkymään kävijöille. Näyttelymanuaalissa mukaan näyttelyiden suunnittelu lähtee liikkeelle suurista linjoista ja siirtyy sitten yksityiskohtien viilaamiseen. Tähän kuuluu esimerkiksi tekstien tiivistäminen ja kääntäminen siten, että ne välittävät tarvittavan tiedon riittävän tiiviisti sekä selkeästi mahdollisimman monelle. Toteuttamisvaiheessa täytyy siis varmistaa, että näyttelyelementit, kuten esineet, tekstit ja videot asetellaan vierailijoiden ulottuville ja luettavaksi, nähtäväksi ja koettavaksi. Esimerkiksi

tekstien fonttikokojen, näyttelyelementtien valaisemisen ja teknologian toimivuuden pohtiminen kuuluvat yksityiskohtien viimeistelyyn ja näyttelyn toimivaan toteutukseen.

Näyttelytiloissa liikkuvat opasvalvojat ovat vierailijoille näkyvimpiä museon henkilökunnan edustajia. Taitava opasvalvoja saa vierailijan tuntemaan itsensä tervetulleeksi ja voi syventää museokokemusta kääntämällä sisältöjä vierailijalle ymmärrettäviksi sekä vastaamalla kysymyksiin (Falk & Dierking 2012: 163 – 164). Heillä on myös suuri vaikutus vierailijoiden turvallisuudentunteeseen ja mukavuuteen. Lapin maakuntamuseon opasvalvoja kertoo pyrkivänsä työssään olemaan lähestyttävä ja turvallinen hahmo, jolta vierailija voi halutessaan kysyä kysymyksiä ja neuvoa näyttelyn sisällöistä ja museossa liikkumisesta. Valvomistehtävät kulkevat neuvonnan rinnalla, ja niihin kuuluu järjestyksen ja sääntöjen noudattamisen varmistaminen.

Henkilökunnan jäsenet kokevat museon ongelmakohdiksi erilaisia asioita kuin vierailijat. Heidän pohdinnoissaan korostuvat erityisesti näyttelytekniset asiat, kuten rakenteiden ja arkkitehtuurin rajoitteet ja esteet muutoksia tehdessä, salin pimeä valaistus sekä tiettyjen näyttelyelementtien heikko laatu. Näistä asioista vain hämärä valaistus nousi esille vierailijoiden kertomuksissa. Tietoisia ollaan myös puutteista esteettömyydessä ja saavutettavuudessa, ja esimerkiksi pääsylipun hinta ja opasteiden puute nähdään museokokemusta heikentävinä tekijöinä. Museovisio-apurahahakemuksessa puhutaan museon näyttelyiden elävöittämisestä ja uusien, laajentuvien yleisöjen tavoittamisesta ja palvelemisesta luomalla interaktiivisia, kiinnostavia ja monipuolisia sisältöjä monella eri kielellä useiden tiedonvälityksen menetelmien viestimänä. (Alariesto, Kotivuori 2016.) Tämä viittaa siihen, että museon henkilökunta näkee hyvän museokokemuksen olevan aistillisesti holistinen sekä tiedollisesti monipuolinen ja esteetön. Ilmeisesti tällaisten kokemusten tuottaminen on yksi tärkeä museotyön tavoite henkilökunnan keskuudessa. Tietoisuuden lisääminen vierailijoiden tarpeista helpottaisi tämän tavoitteen saavuttamista.

5. Yhteenveto

Tämän tutkielman tavoitteena oli pohtia sitä, miksi ihmiset käyvät museoissa ja mitä he niissä tekevät ja kokevat. Museokokemuksen kolmen kontekstin eli henkilökohtaisen, sosiokulttuurisen ja fyysisen kontekstin avulla voidaan selittää, analysoida ja eritellä sekä vierailusyitä että -kokemuksia. Nämä kontekstit ovat eriteltävissä myös Lapin maakuntamuseon kävijöiden vierailuissa. Henkilökohtainen konteksti, eli vierailijan edeltävät kokemukset, tiedot, mielenkiinnonkohteet sekä ikä, koulutustaso, ja kulttuurinen tausta vaikuttavat siihen, miksi joku päättää lähteä museoon ja mitä hän siellä tekee. Lapin maakuntamuseo vastaa monimuotoisen kävijäkuntansa tarpeisiin ja mielenkiinnonkohteisiin: sekä paikalliset että muualta tulleet vierailijat ovat kiinnostuneita erityisesti Lapin alueen historiasta ja luonnosta ja tulivat museoon oppimaan näistä asioista. Eniten huomiota herättivät vaikuttavat näyttelyelementit, kuten pienoismallit, dioraamat sekä interaktiiviset elementit.

Sosiokulttuurinen konteksti käsittää kulttuuriset asenteet ja näkemykset museoista sekä museon sisällä tapahtuvat kanssakäymiset. Lapin maakuntamuseossa sosiaaliset interaktiot ovat keskiössä etenkin museonystävien ja lapsiperheiden vierailuissa, mutta syvälinen keskittyminen teksteihin ei välttämättä salli paljoakaan keskustelua. Museonystävälle sosiaalinen konteksti korostuu erityisen näkyvästi, sillä yhdessä kokoontuminen ja keskusteleminen ovat ryhmän toiminnan keskiössä.

Fyysinen konteksti eli museon arkkitehtuuri, tunnelma, näyttelyelementit ja opasteet muodostaa tilan ja kehyksen museokokemukselle. Lapin maakuntamuseon avara arkkitehtuuri ja hämärä valaistus yhdistettynä äänimaisemaan luovat tunnelmallisen tilan monipuolisille näyttelyelementeille, kuten vitriineille, teksteille, elokuville ja dioraamoille. Ongelmaksi muodostuvat esteettömyyttä ja saavutettavuutta vaikeuttavat epäselvät kulkusuunnat sekä näyttelysalien raskaat, suljettujen näköiset ovet.

Vierailijan kokemusten pohtimisen rinnalla halusin tarkastella myös henkilökunnan näkemyksiä, kokemuksia ja käsityksiä museon kävijöistä. Henkilökunta näkee asiakaskuntansa monipuolisena ja kasvavana. He ovat myös tietoisia vierailijoiden tarpeiden moninaisuudesta ja vaihtelevuudesta. Kokemusten uskotaan olevan pääasiallisesti positiivisia, mutta kokemusta pyritään parantamaan näyttelyitä elävöittämällä, interaktiivisuutta lisäämällä ja tekemällä tiedosta saavutettavampaa ja esteettömämpää. Vierailijan kokemuksen

pohtiminen on selkeä osa näyttelytoiminnan tavoitteiden asettamista sekä näyttelyiden suunnittelemista ja toteuttamista. Vaikka kaikki museoammattilaiset eivät ole tekemisissä asiakkaiden kanssa jokapäiväisessä työssään, asiakkaan elämyksen laadun varmistaminen on keskeinen toiminnan tavoite koko henkilökunnalle.

Tätä tutkielmaa ja sen tuloksia voidaan soveltaa museon toiminnan kehityksessä. Asiakaslähtöisen museokokemuksen luomiseksi on tärkeää tietää, mitä vierailijat museolta kaipaavat, mitä he kokevat häiritsevänä ja mistä asioista he museossa pitävät. Kognitiivisen oppimisen malli on hyvä työkalu myös museoammattilaiselle näyttelyitä suunniteltaessa ja toteuttaessa, koska se valottaa museokokemuksen kokonaisvaltaisuutta. Kun henkilökunta on tietoinen siitä, mistä asioista museovierailu rakentuu ja miten vierailija kokee museon, sen on helpompi luoda holistisia ja kaikkia tarpeita palvelevia elämyksiä. Henkilökunnan tulee pitää mielessä myös museokävijöiden suuri kirjo sekä museovierailun dynaamisuus. Näin varmistetaan se, että positiiviset museokokemukset ovat mahdollisimman monen kävijän ulottuvilla koko vierailun ajan.

Pärjätäkseen kilpailussa kasvavan elämys- ja viihdeteollisuuden kanssa museoiden täytyy pyrkiä lisäämään kävijämääriään. Käydäkseen museossa museovierailun täytyy juolahtaa potentiaalisten kävijöiden mieleen mahdollisena ja mielekkäänä vapaa-ajan aktiviteettina. Tämän toteutumiseksi museon tulee olla näkyvä ja tunnettu osa yhteisöään, minkä vuoksi pelkästään kokoelma- ja näyttelytoimintaan keskittyminen ei riitä. Museon tulee tuntea yleisönsä ja osata markkinoida itseään tavalla, joka puhuttelee tavoiteltuja yleisöjä. Tämän vuoksi tätä tutkimusta olisi hedelmällistä jatkaa keskittymällä sosiokulttuuriseen kontekstiin ja etenkin kulttuurisiin ja yhteiskunnallisiin käsityksiin ja asenteisiin museosta. Niitä tarkastelemalla voitaisiin myös selvittää syitä, miksi museovierailu ei näyttäyty joillekin mahdollisena vapaa-ajanviettopapana.

Lähdeluettelo

Tutkimusaineisto

Haastattelut

- Opasvalvoja, mies, haastattelu 9.5.2018
- Museonystävä 1, eläkeikäinen nainen, haastattelu 21.5.2018
- Museonystävä 2, eläkeikäinen mies, haastattelu 21.5.2018
- Museonystävä 3, eläkeikäinen mies, haastattelu 22.5.2018
- Museonjohtaja, mies, haastattelu sähköpostitse 15.5.2018
- Näyttelyamanuenssi, nainen, haastattelu 17.5.2018
- Vierailija 1, nainen, 27 vuotta, haastattelu 16.6.2018 ja 25.11.2018
- Vierailija 2, mies, 33 vuotta, haastattelu 25.11.2018
- Vierailija 3, mies, 24 vuotta, haastattelu 30.5.2018

Kenttämuistiinpanot

- Koskela A. *Lapin maakuntamuseo – Kenttämuistiinpanot*. 2018

Kirjalliset lähteet

- Af Hällström, Jaana. *Näyttelyviestintä*. Suomen museoliitto: 2011
- Alariesto T. *Lapin maakuntamuseon toimintakertomus*. 2017
- Anderson D, Storcksdieck M, Spock M. *Understanding the Long-Term Impacts of Museum Experiences. In Principle, in Practice: Museums as Learning Institutions*. 2015:197 – 214
- Bennett, Tony. *The Birth of the Museum, History, Theory, Politics*. Routledge. 1995
- Biran A, Poria Y, Oren G. *Sought experiences at (dark) heritage sites*. *Annals of Tourism Research*. 2011;38(3):820 – 841.
- Falk, John H., and Lynn D. Dierking. *The Museum Experience Revisited*. Walnut Creek: Left Coast Press, 2012.

Hoerig KA. *From third person to first: A call for reciprocity among non-native and native museums*. Museum Anthropology. 2010;33(1):62 – 74.

Schultz L. *Collaborative museology and the visitor*. Museum Anthropology. 2011;34(1):1 – 12.

Scott MK. *REFLECTIONS ON COLLABORATION: Exhibiting contemporary maya art*. Museum Anthropology. 2012;35(1):71 – 84

Muut lähteet

Alariesto T, Kotivuori H. *Lapin maakuntamuseon perusnäyttely Pohjoiset keinot uusin tavoin esille*. Suomen kulttuurirahasto. 2016

Koskela A. *Lapin maakuntamuseo ja sen kävijät – Tutkimusraportti*. 2018

Lapin maakuntamuseo (2019). Rovaniemen kaupunki. Viitattu 27.1.2019

<https://www.rovaniemi.fi/fi/Palvelut/Kulttuuripalvelut/Museot/Lapin-maakuntamuseo>

Raito-Lehti (2019) Rovaniemen kaupunki. Viitattu 3.2.2019

<https://www.rovaniemi.fi/fi/Palvelut/Kulttuuripalvelut/Museot/Lapin-maakuntamuseo/Julkaisut/Raito-lehti>

Liitteet

Liite 1. Haastattelurunko henkilökunnalle

1. Mikä on työtehtäväsi Lapin maakuntamuseolla?
2. Millaisia näyttelyitä on tällä hetkellä esillä?
3. Miksi nämä näyttelyt on valittu?
4. Vaikuttaako ulkomaailma (esim. politiikka) näyttelytoimintaan ja miten?
5. Mitkä ovat näyttelytoiminnan tavoitteet?
 - a. Mihin ne perustuvat?
 - b. Miten ne määritetään?
 - c. Mitä näyttelyillä halutaan viestiä?
6. Miten näyttelyt on rakennettu?
7. Millaisilla periaatteilla näyttelyitä rakennetaan?
8. Millaisia perinteitä Lapin maakuntamuseolla on museotyöhön liittyen?
9. Millaisia tiedonvälityksen menetelmiä perusnäyttelyssä käytetään? Miksi?
10. Miten näyttelytoimintaa voisi parantaa?
 - a. Mitkä ovat ongelmakohtia?
11. Mikä on työsi tavoite?
12. Kohtaatko työssäsi museon kävijöitä?
13. Millaisia kävijöitä museolla on?
 - a. Kuinka paljon? (Milloin?)
14. Saako museo palautetta kävijöiltään?
 - a. Mihin liittyen palautetta kerätään? Näyttelyihin vai muuhun toimintaan?
15. Miten sitä kerätään?
16. Millaista se on ollut?
17. Miten uskot kävijöiden kokevan museonäyttelyt?
18. Millaisia tarpeita museon eri kävijöillä on?
19. Miten museo pyrkii täyttämään näitä tarpeita?
 - a. Voisiko tätä toimintaa jotenkin kehittää?
20. Millainen on tulevaisuuden museo? Mihin suuntaan näyttelytoiminta on kehittymässä?
 - a. Miten tämä vaikuttaa vierailijan kokemukseen?

Liite 2. Haastattelurunko opasvalvojille

1. Mikä on työtehtäväsi Lapin maakuntamuseolla?
2. Millaisia näyttelyitä on tällä hetkellä esillä?
3. Miksi nämä näyttelyt on valittu?
4. Vaikuttaako ulkomaailma (esim. politiikka) näyttelytoimintaan ja miten?
5. Mitkä ovat näyttelytoiminnan tavoitteet?
 - a. Mihin ne perustuvat?
 - b. Miten ne määritetään?
 - c. Mitä näyttelyillä halutaan viestiä?
6. Millaisia tiedonvälityksen menetelmiä perusnäyttelyssä käytetään? Miksi?
7. Miten näyttelytoimintaa voisi parantaa?
 - a. Mitkä ovat ongelmakohtia?
8. Mikä on työsi tavoite?
9. Kohtaatko työssäsi museon kävijöitä?
10. Millaisia kävijöitä museolla on?
 - a. Kuinka paljon? (Milloin?)
11. Saako museo palautetta kävijöiltään?
 - a. Mihin liittyen palautetta kerätään? Näyttelyihin vai muuhun toimintaan?
12. Miten sitä kerätään?
13. Millaista se on ollut?
14. Miten uskot kävijöiden kokevan museonäyttelyt?
15. Millaisia tarpeita museon eri kävijöillä on?
16. Miten museo pyrkii täyttämään näitä tarpeita?
 - a. Voisiko tätä toimintaa jotenkin kehittää?

17. Millainen on tulevaisuuden museo? Mihin suuntaan näyttelytoiminta on kehittymässä?
 - a. Miten tämä vaikuttaa vierailijan kokemukseen?

Liite 3. Haastattelurunko Museonystävälle

1. Kuvailisitko Museonystävät-ryhmän toimintaa?
 - a. Käyttekö katsomassa näyttelyitä yhdessä?
 - i. Voisitko kuvailla näyttelyitä? (oppaan perspektiivistä)
 1. Miltä ne näyttävät?
 2. Millaista tietoa niissä esitellään?
 3. Minkälaisia tunteita ne herättävät?
 4. Millainen kokemus näyttelyvierailu on?
 - b. Millaisista asioista keskustellette?
 2. Kuvailisitko tyypillistä museon ystävien tapaamista?
 3. Miksi juuri Lapin maakuntamuseo?
 4. Miksi olet lähtenyt mukaan Museonystävät-toimintaan?
 5. Tukeeko Lapin maakuntamuseo ryhmänne toimintaa?
 6. Millaisia kokemuksia ryhmänne hakee museosta?
 7. Kuvailisitko ryhmänne tarpeita/toiveita?
 8. Käytkö museossa ryhmän toiminnan ulkopuolella?
 - a. Miten nämä vierailut eroavat Museonystävät-ryhmän tapaamisista?
 9. Kuvailisitko museon ja Museonystävien välistä vuorovaikutusta/kommunikointia?
 10. Onko asioita, joiden osalta museo voisi parantaa toimintaansa Museonystävät-ryhmän kannalta?

Liite 4. Haastattelurunko vierailijoille

1. Oletko ennen vieraillut Lapin maakuntamuseossa/Arktikumissa?
2. Vierailletko tässä tai muissa museoissa usein?
3. Miksi päätit vierailla Lapin maakuntamuseossa/Arktikumissa?
4. Miten sait tietää museosta?
5. Mitä näyttelyitä kävit katsomassa?
6. Voisitko kuvailla näyttelyitä?
 - a. Mitä näit/kuulit/tunsit?
 - b. Millaista tietoa niissä oli?
 - c. Millaisia tunteita ne herättivät?
7. Oliko sinulla ennakkokäsityksiä tai -tietoja näyttelyn aiheista ennen vierailua?
 - a. Muuttuivatko ne näyttelyvierailun aikana/seurauksena?
8. Millaisin keinoin tietoa välitettiin?
 - a. Oliko tekstiä riittävästi/liikaa/liian vähän?
 - b. Oliko näyttelyissä interaktiivisia/toiminnallisia elementtejä?
 - i. Mitä pidit niistä?
9. Mitä mieltä olit näyttelyiden esitystavasta?
 - a. Oliko se mukaansatempaavaa?
10. Minkälaisia sisältöjä odotat museolta ja minkälaisista sisällöistä pidät?
11. Mitä mieltä olet virtuaalisista elementeistä?
12. Oliko näyttelyiden sisältöä helppo ymmärtää?
 - a. Mitä et ymmärtänyt?
13. Oliko niistä tarpeeksi tietoa saatavilla?
14. Voisitko kertoa jotain, mitä opit museovierailusi aikana?
 - a. Aijotko hankkia aiheesta lisätietoa?
15. Mikä jäi näyttelystä eniten mieleen?
16. Voisitko kuvailla museokokemustasi yleisesti?
17. Onko sinulla parannusehdotuksia museolle?

Liite 5. Kyselylomake (suomi)

Kävijätutkimuksen kyselylomake

Ole hyvä, ja vastaa alla oleviin kysymyksiin. Mitkään kysymyksistä eivät ole pakollisia.

Ikä

- 6-15
- 16-21
- 22-30
- 31-50
- 51-70
- 71-90
- > 90

Sukupuoli

- Mies
- Nainen
- Muu

Koulutus

- Peruskoulu
- Toisen asteen koulutus
- Alempi korkeakoulututkinto
- Ylempi korkeakoulututkinto

Syvä museovierailulle (Voit valita useamman vaihtoehdon.)

- Museossa järjestettävä tapahtuma
- Opintoretki
- Matkailu
- Kiinnostus näyttelyyn
- Joku muu, mikä?

Miten sait tietää museosta?

- Internetistä
 - Sanomalehdestä
 - Matkailuun liittyvästä julkaisusta
 - Ystävän/Perheenjäsenen kautta
 - Jotakin muuta kautta, mitä?
-

Olisitko kiinnostunut museotoiminnasta vierailusi ulkopuolella esimerkiksi museon ystävät-yhdyistyksen merkeissä?

- Kyllä
 En
 En osaa sanoa

Valitse mielipiteesi seuraavista Lapin maakuntamuseon perusnäyttelyä koskevista väitteistä

1. Perusnäyttely oli helposti ymmärrettävä ja selkeä

Vahvasti samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	En osaa sanoa	Jokseenkin eri mieltä	Vahvasti eri mieltä
☐	☐	☐	☐	☐

2. Perusnäyttely oli visuaalisesti näyttävä

Vahvasti samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	En osaa sanoa	Jokseenkin eri mieltä	Vahvasti eri mieltä
☐	☐	☐	☐	☐

3. Perusnäyttelyssä pystyin hyödyntämään monia aisteja

Vahvasti samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	En osaa sanoa	Jokseenkin eri mieltä	Vahvasti eri mieltä
☐	☐	☐	☐	☐

4. Näyttelykokonaisuus oli elämyksellinen

Vahvasti samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	En osaa sanoa	Jokseenkin eri mieltä	Vahvasti eri mieltä
☐	☐	☐	☐	☐

5. Perusnäyttely oli riittävän informatiivinen

Vahvasti samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	En osaa sanoa	Jokseenkin eri mieltä	Vahvasti eri mieltä
☐	☐	☐	☐	☐

6. Näyttelyelementit (videot, esineet, tekstit ym.) tukivat tiedon välitystä

Vahvasti samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	En osaa sanoa	Jokseenkin eri mieltä	Vahvasti eri mieltä
☐	☐	☐	☐	☐

7. Opin perusnäyttelystä jotakin uutta

Vahvasti samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	En osaa sanoa	Jokseenkin eri mieltä	Vahvasti eri mieltä
☐	☐	☐	☐	☐

Jos vastasit samaa tai jokseenkin samaa mieltä, kertoisitko lyhyesti, mitä opit?

8. Aion hankkia perusnäyttelyyn liittyvistä aiheista lisätietoa

Vahvasti samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	En osaa sanoa	Jokseenkin eri mieltä	Vahvasti eri mieltä
☐	☐	☐	☐	☐

9. Tunsin oloni tervetulleeksi museossa

Vahvasti samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	En osaa sanoa	Jokseenkin eri mieltä	Vahvasti eri mieltä
☐	☐	☐	☐	☐

10. Näyttelyvierailu oli hauska ja nautin olostani

Vahvasti samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	En osaa sanoa	Jokseenkin eri mieltä	Vahvasti eri mieltä
☐	☐	☐	☐	☐

Avoimia kysymyksiä

1. Mikä oli parasta näyttelyssä?

2. Mikä oli ikävintä näyttelyssä? Mitkä asiat ärsyttivät tai eivät toimineet?

3. Miten näyttelyä voisi parantaa? Onko mielessäsi esimerkiksi joitakin teknologisia tai näyttelytekniisiä asioita, joilla näyttelysisältöjä voisi elävöittää?

4. Sana on vapaa! Onko esimerkiksi toiveita tai ehdotuksia museon toiminnalle?

Kiitos kyselyyn osallistumisesta! ☺

Jätä yhteystietosi tähän, jos haluat osallistua haastatteluun:

Nimi:

Puhelinnumero:

Sähköposti:

Liite 6. Kyselylomake (englanti)

A Questionnaire for the Visitors of The Main Exhibition of The Regional Museum of Lapland

Please answer the following questions. No question is mandatory.

Age

- 6-15
- 16-21
- 22-30
- 31-50
- 51-70
- 71-90
- > 90

Gender

- Male
- Female
- Other

Ethnicity

- European
- Asian
- African
- North American
- South American
- Oceanian

Education

- Elementary/Middle School
- Upper Secondary School
- Bachelor's Degree
- Master's Degree
- Doctorate Degree

Reason for visit (You may choose more than one option)

- Participation in an event
 - School field trip
 - Travel destination
 - An Interest in the exhibition
 - Other reason, what?
-

How did you find out about the museum?

- On the Internet
 - From a newspaper
 - A Travel brochure
 - Through a friend/family member
 - Something else, what?
-

Read the following statements and choose whether or not you agree

11. The exhibition was easy to understand

I strongly agree	I somewhat agree	Neither agree or disagree	I somewhat disagree	I strongly disagree
☐	☐	☐	☐	☐

12. The exhibition was visually impressive

I strongly agree	I somewhat agree	Neither agree or disagree	I somewhat disagree	I strongly disagree
☐	☐	☐	☐	☐

13. I could experience the exhibition with many of my senses

I strongly agree	I somewhat agree	Neither agree or disagree	I somewhat disagree	I strongly disagree
☐	☐	☐	☐	☐

14. The exhibition was immersive and riveting

I strongly agree	I somewhat agree	Neither agree or disagree	I somewhat disagree	I strongly disagree
☐	☐	☐	☐	☐

15. The exhibition was sufficiently informative

I strongly agree	I somewhat agree	Neither agree or disagree	I somewhat disagree	I strongly disagree
☐	☐	☐	☐	☐

16. Learning was supported by the exhibition elements (objects, lights, videos, sounds, texts etc.)

I strongly agree	I somewhat agree	Neither agree or disagree	I somewhat disagree	I strongly disagree
☐	☐	☐	☐	☐

17. I learned something new from the exhibition

I strongly agree	I somewhat agree	Neither agree or disagree	I somewhat disagree	I strongly disagree
☐	☐	☐	☐	☐

If you agree or somewhat agree, could you briefly give an example of what you learned?

18. I am going to find additional information about the subjects exhibited in the museum

I strongly agree	I somewhat agree	Neither agree or disagree	I somewhat disagree	I strongly disagree
☐	☐	☐	☐	☐

19. I felt welcome at the museum

I strongly agree	I somewhat agree	Neither agree or disagree	I somewhat disagree	I strongly disagree
☐	☐	☐	☐	☐

20. I had a fun time and I enjoyed myself at the museum

I strongly agree	I somewhat agree	Neither agree or disagree	I somewhat disagree	I strongly disagree
☐	☐	☐	☐	☐

Open-ended questions

1. **What was the best part about the exhibition?**
2. **What was the worst part about the exhibition? Were there any parts that annoyed you or did not work?**
3. **How could the exhibition be improved? For example, do you have in mind any technological devices which could enliven the displays?**
4. **Feel free to give any feedback, suggestions or wishes to the museum.**

Thank you for participating! 😊

Please leave your contact information here if you wish to be interviewed:

Name:

Email:

Phone number:

—